

A
**ZALAMEGYEI
VENDEK**

18 SZÖVEG KÖZÉ NYOMOTT ÁBRÁVAL

ÍRTA:

GÖNCZI FERENCZ

MINDEN JOG FENTARTVA

KAPOSVÁR, 1914
NYOMATOTT SZABÓ LIPÓT KÖNYVNYOMDÁJÁBAN

ELŐSZÓ.

A zalamegyei vendekről szóló ismertetést 1887-ben, tehát ezelőtt 27 évvel, mini egészen tapasztalatlan fiatal ember írtam s tettem közzé a „Muraköz” című lapban. Oly időben, a mikor nálunk a „Magyar Néprajzi Társaság” még meg sem alakult s a szó szoros értelmében vett néprajzot Magyarországon alig művelte valaki. A kik ezzel foglalkoztak, azok jórésze inkább magyar nép s egyes nemzetiségek eredetét kutatták. A népnek részletes leírásával alig törődött valaki.

Ilyen körülmények között az én ismertetésem is csak hézagos, tökéletlen lehet. Az! Hogy ez így van, én érzem, tudom legjobban. De hiányossága mellett sem értéktelen. Értékes maga az összehordott anyag s ez megérdemli, hogy önálló füzetben is nyilvánosságra jusson.

Ha ezelőtt 8-10 évvel fogtam volna e leíráshoz, bizonyára többoldalút, részletesebbet, szakszerűbbet nyújthattam volna.

Az egész Vendség alapos tanulmányozása, ismertetése igen háládatos munka volna. Szívesen vállalkoznám rá, de mostani körülményeim azt egyáltalán nem engedik meg. Talán e kis füzet kedvet s alapot nyújthat másnak e szép feladat teljesítésére. Örülnek rajta.

Ismertetésemben nem tértem ki a zalamegyei Vendség földrajzi, történelmi viszonyaira, egyes községeinek nevezetességeire; a tárgyi néprajz hiányos; a gazdasági viszonyokat is csak épen hogy érintettem. Mindezekre akkor nem gondoltam. Most részben pótolom.

A vendekről szóló régi ismer telesemhez a szokások leírását bővítettem. Az adatokat *Terenta János* áll. iskolai igazgató-tanító úr volt szíves részemre gyűjteni, a miért neki e helyen őszinte köszönetemet fejezem ki.

Kaposvár, 1914 márczius 1.

Szerző.

BEVEZETÉS.¹⁾

„Leírni csak azt lehet, amit lát, vagy látott az ember Magyarországot leírták már többen, jeles emberek, olyanok, kik beutazták keresztül-kasul, minden irányban. De mi az, mit egyes ember láthat, még ha egész életéi is annak szentelné? Igaz, hogy a tudós mindig a legfontosabb anyagot gyűjti össze munkájához, de azt bármilyen bölcsen dolgozza is fel, – az legfeljebb egy kitűnő váz lesz. Néptanítók! adjátok meg a váz csontjaiba a velőt, adjátok rá búst, idegeket, ereket és beléjük a vért! Az élettelen vázba élelét adjatok s elöttetek áll szép hazátok eleven, lui képe. Ha mindenki egy cseppcskével is járul a munkához – sikerül!”¹

Ezt írta Dr. *Simonyi Jenő* lelkes felhívásában a „Néptanítók Lapja” 18815-ik évi egyik számában.

Nem tudom, mily eredménye volt felhívásának, de engem e felhívás buzdított arra, hogy a vend nép viselete, szokásai, családi, társadalmi élete stb.-ről érdekesnek kínálkozó anyagól összegyűjtsem s leírjam.

Egy népet jól leírni nem könnyű feladat még akkor sem. ha a leíró köztük él, annál kevésbbé oly cselben, midőn az illető azok közül kevés ideig tartózkodik, avagy a leírandó nép közi csak keresztül utazik.

Ez utóbbi esetekben a leírók rendszeren valamely eredeti leírást vesznek alapul, melyhez hozzáfűzvé a maguk felületes tapasztalatait s történi kalandjaikat, valamint a népei jellemző vagy tán jellemezni akaró – néha már csak a múltban létezett – különösségeket s leírottnak vélnek – ha a szerzők nem is, de a jámbor olvasók – egy népei.

¹⁾ Szószertint közlöm ismertetésemnek ezen akkori bevezető részét.

Hogy ez így van, mi magyarok, sajnos, még mindig tapasztaljuk – magunkon. A rólunk író külföldi útleírók a betyárt, a kanászt, a csikóst s cigányt ki nem hagynák leírásukból; pedig némelyek tán egyet sem látnak ittjártukban, az említettek közül, nem tudják, hogy a kanász már nálunk sem különb legény a csordásnál, a betyárok is elvesztették népszerűségüket s már körülbelül nálunk is csak annyiban léteznek, mint más nyugoti országokban. Czigányokat sem igen láthatnak, legalább olyan költőieseket nem, milyeket az ő képzeletük otthon megteremtett; találunk s látnak Budapesten a vendéglőkben – jeles zenészek alakjában.

A gulyás, paprikás s más speciális magyar ételekről is ítélet mondanak, ha nem is éltek. Szóval, összeznak olyan badarságokat, melyek nemzetünket érdekessé igen, de *vonzóvá* nem lehetnek hivatva lenni.

A nép szokása, jelleme, előhaladása stb.-be a leírók mélyen nem igen hatolnak, mert behatolni a legtöbbszörnek alkalmuk sincs. Pedig mi domborít ki jobban egy nemzetet, mint annak a népben gyökerező s abban megőrzött – ősi – szokásai, melyek jellemébe is bepillantást engednek vetni; erkölcsé, mely a nemzet összesége értékének kifejezője, előhaladása, mely életre termettségét van hivatva bizonyítani?

Az intelligenczia, mely szokásaiban, erkölcsében, családi s társadalmi életében a nemzetközi divatos törvényeknek hódol, mely műveltségében -- természetesen – nem a sajátlagos! (tehát egészen a nemzetet sem) követi, a maga világpolgárius csiszoltságában nem lehet oly kifejezője a nemzetnek, mint maga a nép.

Tehát ne kicsinyeljük a népet megismerni, mert – mint fentebb említők – ő benne tükrére találunk a nemzetnek. A nép egyik-másik sajátága bár csekély s semmitmondónak tűnik fel, mégis, nem egyszer, érdekesebb s mondjuk hozzá – értékesebbek a tudományra nézve, mint azt gondolnók.

Nálunk, e soknemzetiségű államban, kiválóan szükséges úgy a magunkbéli magyar népet, mint egyes nemzetiségeink népét is megismerni. Hazánkban a nemzetiségek felét képezik a lakosság számának s így magatartásuktól sok függ az állam békés fejlődését illetőleg. Ha ismerjük őket, gondolkodásmódjukat stb., könnyebben alkalmazkodunk hozzájuk, vagy alkalmaztatjuk őket magunkhoz.

Hogy a nép megismerésére újabb időkben még a legmagasabb helyeken is nagy súlyt fektetnek, elég felhoznom Rudolf Ő cs. kir. Fensége kezdeményezéséből s közreműködésével létesített „Az Osztrák-Magyar Monarchia írásban és képben” ez. művel, mely maga köré vonta Ausztria s Magyarország szellemi arisztokratáinak színe-javát. Sőt a trónörökös Ő Fensége maga is buzgó ismertetője egyes vidékek lakóinak; utzásait s vadászatait megörökíteni hivattott, élénken írt könyveiben rendszeren a nép jellemzésének főbb leírásával is találkozunk.

Ki tagadhatná, hogy valamint sok más, úgy ezen a téren is, a tanítók sokat lehelnének. Ha mindegyik leírná községe, vidéke népeinek viseletét, szokásait, erkölceit stb., a tudósok állal leirt váz csontjaiba csakugyan megadhatnák a velőt, rájuk a husi, az idegeket s ereket, beléjük pedig a véri.

S ehez tőlük inkább az anyag összegyűjtése s egyszerű leírása, mint annak szakszerű, tán tudományos elrendezése kíván tátik; ez utóbbi sokszor a csakis azzal foglalkozóknak sem sikerül mindig, annál kevésbbé követelhető azoktól, kik foglalkozásuknál fogva egyik tudományagnak sem lehetnek specziálistái, hanem encyclopedislák, kiknek – hivatásuk természete szerint körülbelül minden tudományághoz egyformán van közük.

Csekélységem is összegyűjtve a zalai vend nemzetiség főbb ismertetéséhez megkívánt anyagól, jóakarattal, de magam állal is eléggé érzett szakértelem nélkül, leírtam viseletüket, foglakozásukat családí, társadalmi életüket s szokásaikat, mert – tudtommal – a zalai vendekről ismertető közlemény vagy könyv mindezideig nem jeleni meg.¹⁾

¹⁾ Ezt 1887-ben irtani. Azóta a vendekről általában Bellososits Bálibt irt elég hosszú s bo ismertetést az „Osztrák-Magyar monarchia írásban és képben” ez. műben.

azóta a föld ára megnégyszereződött. Ezelőtt 27 évvel a legdrágább föld holdja 000 korona volt, ma 2400 korona.

A zalamegyei Vendség legjelentékenyebb községe *Belatincz*.

Mező a Verndségben őszszel.

Városias külsejű, Zichy Ágost gróf szép kastélyával. Azután *Bán-tornya*, (Turniscsa,) melyei a nép „városnak” nevez. A XIV-ik században épüli románstylű temploma leszi híressé, melyben Szenl László életének nevezetesebb mozzanatai vannak, falfestményekben, megörökítve. *Cserföld* szép templomáról nevezetes.

A vendek egynemzetiségűek a stájeri szlovénekkal. Elődeik az avarok kíséretében telepedtek le s az ő fenhatóságuk alatt éltek. Midőn az avarok hatalmát Nagy Károly megtörte, a frankok malma alatt szlovén fejedelemség alakult, melynek főhelye *Blatno*, (Urbs palodorum,) a mostani Zalavár helyén fekszi. E szlovén tartomány utolsó fejedelmei, Bialisztávol a magyarok 896 táján legyőzven, a pannóniai szlovén fejedelemség összeomlott s a szlovén nép nyugot felé húzódott. E nép maradványai a zalai s vas-megyeyi vendek.

A községek egymáshoz nagyon közel fekszenek; a népesség sűrű. Elmondhatjuk, hogy a Vendség nemcsak Zala megyének, hanem Magyarországnak is egyik legsűrűbben lakott területe.

A vendek németek, horvátok s magyarok közé lévén ékelve, nagyon természetes, hogy viseletükben s szokásaikban, valamint

családi s társadalmi életükben sok közös vonás található a szomszédbeli másajkú s nemzetiségű lakosokéival.

Magánosan álló ház ligetszerű környezetben.

Minél kisebb tömegben lakik bizonyos területen valamely nemzetiség, annál többet veszít eredetiségéből; annál kevertebb a viselete, szokása s nyelve. Az erdélyi szászok, kik nagyobb tömegben laktak, nagyrészt megőrizték s tán jobban megőrizték ősi szokásaikat s germán beszédmodoruk eredetiségét, mint maguk a németországi németek; holott a szétszórtabban lakó szepesi, baranyai s bánági németek már sokat veszítettek azokból. A kisebb térre szorult németek, mint Zalában, Somogyban s több helyütt egészen beleolvadtak a magyarságba, illetve az őket körülvevő nemzetiségekbe.

Hazánk szlávjai közt is elég példát találunk az áhitottakra, melyek részben a vendeknél is konstatálhatók.

Az egyes vend férfiak viselete például egészen magyaros, sőt magyarosabb (különösen ünnepi ruhájuk,) a szomszédbeli magyarokénál, másrészt pedig inkább stájeros, tehát németes: némelyek ruházata fele magyar, fele német stb. (Pantalló s magyar dolmány v. megfordítva.)

Nyelvükben sok magyar és német szóra akadni s csaknem minden második községben eltérően beszélnek, vagy legalább eltérőleg ejtik ki a szokat, a szerint s oly módosulással, a mint az őket körülvevő nemzetiségekbe közelebb, vagy távolabb esnek.

Régi szokásaikat nagyjából megtartották, a mire azon körülmény enged következtetni, hogy azok alapjukban véve eltérők a környékbeli más nemzetiségiekétől, ült azonban, hol a magyarokkal vegyest laknak, szokásaik is átváltak vagy legalább módosultak.

Öreg vend férfi.

Németekkel v. horvátokkal vegyes község a Vendségben nincs. Magyarokkal vegyes község csak 3 van, u. ni. Dobronak, Kapcza

és Kót, melyeknek teljes elmagyarosodása már a közeljövőben várható, mit elsősorban a népiskolák segítenek elő nagyban.

A vendek családi élete patriarchális, saját (vend) inelligenciájuk nincs. Foglalkozásukban nagy szorgalmat s ügyességei tanúsítanak, a művelődés iránt is nagy fogékonysággal bírnak.

Természetükre nézve jámborak s e mellett félénkek, beszédek s barátságosak. Jellemükre nézve azonban ingadozók s ott-honjukban való viselkedésükben alázatosak; felsőbbjeik irányában külsőleg nagy tiszteletet tanúsítanak, de hiányzik náluk a nyíltság s őszinteség.

Öreg vend nő.

A *vend nép testalkatában* középtermetűnek vehető, de igen sok szálas egyénre is találni közöttük. A férfiak, általában véve, véznák, kövérségre nem hajlandók. Fejük nagyobbreszt hosszú-

kás, arcszínük világos sárgás, de barna is. Feltűnő sajátosságként említhető náluk a pisze orr, különösen a nőknél.

A vend férfinak szakála s bajusza ritka, rendszeren 19-20 éves korukban kezd serkedzeni. Az öregebb férfiak sem a bajuszt, sem a szakált általában nem kedvelik, azért azokat leborotválták. A fiatalabb nemzedék azonban – úgy látszik – szívesen hord bajuszt, de a szakálnak ő sem nagy barátja.

Hajukat rövidre nyírják nemcsak a férfiak, de az asszonyok is. A leányok hajukat konty alakjában hordják, férjhez menetelükkor azonban búcsúi mondanak nem egyszer szép hajuknak s mint asszonyoknak a kegyellen szokás által előírt rövid haját kell hordaniok.

A vend nők általában – de különösen a leányok – szépek. A szépség üdesége azonban náluk nem tarlós, mert hamar férjhez mennek. Szépségüket arcuk szabályossága, arczbőrük finomsága s annak fehérségén ülő mérsékelt pír teszi feltűnővé.

Táplálékuk.

A vendek fő tápláléka kukoricza, köles, hajdina, krumpli s tejből áll. Táplálkozásuk nagyon silány.

Kenyérüket léitől egész aratásig rendszeren kukoriczából, arattástól ősziig rozs és árpa keverékből sütik. Kenyérbe a kukoricza lusájál is (koczeuya) felhasználják, mit az úgynevezett „sztópába” apróra összetörnek s megőrlik, azután a kenyérliszttel összekeverik. Es az ily kenyerei a vend ízletesnek találja; még a leggazdagabb házaknál is található kukoriczalusával kevert kenyér.

Levesül az u. n. metéli, borsó, krumpli, káposzta, répa stb., továbbá a tej szolgál.

A vend asszonyok a rántást nem ismerik. ők tehát a levesbe nem rántanak, hanem habarnak, némelyek pedig – habarás helyett – a zsírt (forróan) egyenesen beleöntik a levesbe. Főzeléket nem főznek. A paradicsomot sem ismerik. Sajátságos ételük a gibanicza s krapci.

A gibaniczal búzalisztből készítik, úgy, hogy a tészta vékonyra nyújtva, arra diót, mákot, túrot s cukrot lesznek s rétegezik oly forrá n, hogy 4-6 réteg is esik egymás fölé a nagyobb

tepszikben. Megsütve a kemenczében, beviszik az asztalra s evés alkalmával szeletekre szétmetélik.

A krápczi tésztáját néha búza, néha meg búzával keveri rozslisztből készítik. A tésztái kissé vastagra hagyják s rá édes tejbe főzött s túróval keveri köleskását s gyakran apróra löröl diói is lesznek s tejjel leöntik.

A vendek napjában háromszor étkeznek. Heggel az ebédre valói is elkészítik. Reggelire rendszeren tejeskását, borsólevest, ebédre inkább káposzta- vagy répalevest (de mindig egyfélé) főznek. Reggelinél a pálinka sem hiányzik. Vacsorára külön főznek vagy sütnék. Nyáron künn a mezőn vagy hegyen dolgozásuk alkalmával ebédre nem esznek főtt ételt, hanem kenyeret s nagy, kerekalakú, lejjel dagasztott, vastag kukoriczapogácsát s hozzá bort. Vasárnap úgy élnek, mint hétköznap. Nagyobb ünnepek alkalmával sülnék húst s különféle – nagyon is primitíven készített tésztákat.

A vend asszonyok főzési ügyességéről semmi dicséretet sem mondhatunk. A tésztafélék készítése, illetve sütésében nagyon ügyetlenek, a majorságot is inkább szeretik főzni, – mert ez kezdetlegesebb – mint sütni. Az eledel készítésénél a tisztaságot sem igen veszik ügyelembe. A kenyér dagasztásánát pl. sok egyszerűen leveszi a fején lévő kendőt s a kenyértésztát beledagasztja. A milyen szorgalmasak és ügyesek a termények termesztésénél s betakarításánál, oly ügyetlenek azoknak feldolgozásában.

A vendek, mint általában a szlávok, nagyon szeretik a pálinkát. Bort a talajviszonyoknál fogva nem termelhetnek, sörhöz is ritkábban jutnak, azért a pálinkával sokkal közelebbi ismeretségben állnak.

Gyümölcsöt keveset fogyasztanak, mert gyümölcsfájuk kevés van s annak kezeléséhez nem is értenek.

Egészségi állapot.

Az egészségi állapot a vendek közt nem kedvező. Igaz, nincsenek különös betegségeik s a betegedések aránya sem nagy, de – különösen az idegennek – már első tekintetre feltűnhetik vézna, sovány, sárgás színű, egészségtelen alakjuk, mi a vidék

talaja mocsarasságának, léhát egészségtelenségének tudható be. A vend nem oly egészségtől duzzadt arcú, mint a közellakó, duzzantúli horvátok v. a szomszédos magyarok. Életük is rövidszakú.

A Mura melletti községeken, mint: Muramedecze, Mura-sziget s Beszterczen a lakosok egyrésze golyvás, mi a víz miuőségében lelheti magyarázatát.

Ruházatok.

Viseletük, ruházatok jellemzőt, feltűnői nem mutál, noha a szomszédos nemzetiségektől több tekintetben eltér; vegyüléke – különösen a nőké – a magyar és német viseletnek. A férfiak viselete általában inkább magyaros. Náluk a ruházatnál állandóbb megállapodás nem tapasztalható. Átveszik, keresik, sőt mondhatjuk: hajhásszák a divatot, melyet a saját Ízlésük szerint módosítanak át. Mind a nők, mind a férfiak viselete az „úrias” felé hajlik.

A férfinem a nyári hétköznapokon asszonyaik által font s varrott len- v. kendervászonból készített, szűkesszélű, rojtnélküli gatyában, ugyanoly szövétű ingben (rövid mellénnyel) s hűvösebb időben vékonyka, barnás-fekete kabátban jár. Télen pedig magyar nadrágot, hosszú, felöltőalakú kabátot, gyér zsinórozással s rövidszárú csizmát hordanak.

Vasár- s ünnepnapokon fekete posztóból varrt, csinos szabású magyar v. német nadrágot (pantalló) s ugyanoly színű v. halványvörösén tarkázott rövid kabától s hosszúszerű, szabályos, apró ráncozalu csizmát viselnek, melynek szárán, némelyeknél különféle színű, czernákkal kivarrott czifrázatok vannak. A nős s megletebb férfiak úrias szabású téli felső kabátot is hordanak.

A nők ruházata igen csinos. Lábbeliül ők is csizmát hordanak. Hétköznap viseletük sokkal egyszerűbb az ünnep- s vasárnapinál. Mind az asszonyoknak, mind a leányoknak hosszú, egyszerűen tarkázott, felül ránczba szedett s ugyancsak felül 12-15 cm. széles „kollérban” (gallér) végződő szoknyájuk van, melyet dolgozónapon – kímélés tekintetéből, hogy színét jobban megtartsa – ki is szokták fordítani, illetőleg színe ellenkezőjéről hor-

dani. A gallért 7 helyen félkör alakban bemetélik s ugyanannyi halcsontot raknak közéje, hogy alakját megtartsa s szilárdul álljon.

Vend gazda.

Ünnepnap szoknyájuk tarka vagy fekete, alul egy pár fodorral ellátva. Köznapon viselt ingük fehér vászomból vagy tarka – veti – kelméből, a vasárnapi fehér gyolcsból van testhez illően készítve; ez utóbbit felül apró fodor is ékesíti; elől czifrán ki van varrva. Ingük felett – télen – fekete szövet vagy bársonykelm éj ű rövid, hátul „másli”-val ellátott, csinos kabátot bor-

danák. Fejkendőjüket hétköznapon – az öregebbek ünnep- s vasárnapokon is – hátul kötik meg. A módosabbaknál, sőt a szégyebbeknél sem ritka a selyemkendő és selyemszoknya. Az asszonyok, kendőjük alatt, piros – a török fezhez hasonló – u. n. „poczin”-t viselik, mely lenyírt, rövid hajuk elfödésére szolgál.

Vend menyecske.

A vendek ünnepnapjára viselete nem egyeztethető össze hétköznapi, nagyon is egyszerű viseletükkel s nem különösen a tisztaság iránt tanúsított közönyükkel. Szobájuk, lakásuk s annak környéke, de maguk a lakók sem felelnek meg a rend s tisztaság igényelte enyhébb követeléseknek sem, mire alább elég bizonyítékot fogunk látni.

Tehát az ő vasár- s ünnepnapjára, csinos, külsőleg tiszta viseletük nem a tisztaság s rendesség iránt való érzékük, hanem a fentebb is emiített kóros divatkeresésüknek folyománya.

Ház, lakás.

A lakás – több tekintetben – jellemzője a lakónak is. Tisztaságszerető, rendes egyén körülményei s viszonyai korlátai között nemcsak önmagára ad sokat, de lakására s annak környékére is. És ez nagyon természetes.

Lakásában töltvén az ember élete legnagyobb részét, izlésének, rendszeretetének, szóval egyéniségének bélyegét arra is rá-

nyomja. És ez áll mind egyesek, mind egyes népfajok, sőt egész nemzeteknél is, habár ez utóbbiaknál – a népet értve – rendszeren

Vend leányok.

a hagyományos megszokottság alaki korlátai között nyilvánulhat csak egyesek ízlése. Az erkölcsi s anyagi állapotokra is következtet a lakás. Úgy hiszem, a vend népet is eléggé fogja jellemezni az ő lakása.

A vendek házaikat legnagyobbbrészt derékszög alakban építik, rendszeren fából. A házak helyzete egymáshoz nagyon rendetlen, mivel a talaj vizenyős s így tetszésük szerinti helyre mindig nem építhetők. Különbén náluk eme házak építését illető, nem épen dicsérhető, kényszerű szokás ott is észlelhető, hol a talaj milyensége már nem vehető mentő okul.

A lakás áll szegényebbeknél egy, vagyonosobbaknál 2-3 szobából. A szoba mellett van a konyha, e mellett a kamra, melyekhez zári folyosón juthatni. A ház derékszög alatti elhajlásánál van az u. n. „pojáta” melyben a „sztopa” (köles, hajdina, kukoriczatusatórő) van elhelyezve; e mellett az istálló, néhol – a vagyoni állás szerint – kellő is; szomszédságában isméi kamara s tovább a pajtafia.

A sztopa áll egy, a középén kivájt törzsökből, melybe a meg-törendő kásaféléket teszik. E felett van a falba helyezett, faszegen forgó nyújtó (svóra), melynek törzsök felöli végén egy kerekalakú rövid fa (makater) van illesztve, úgy, hogy a törzsök kivájt üre-gébe épen beleillik. A sztopa feletti falban fogantyú van. A törő, megfogózkodva a fogantyúban, feláll a nyújtó hátsó végére.

Hajdina- s kölestörő törzsök (sztopa).

egyik lábal a nyújtó szegére, másikat a nyújtóra illesztve. Lábai-val a nyújtót magasan felemeli s egyikkel ránehezedvén, lecsapja azt, mialatt a másodikat hirtelen a szegre helyezi. A lecsapás, hol a bal, hol a jobb lábbal történik. A csapásokat végző maka-ter belevágódik a törzsök üregébe, melyben a kása v. más egyéb van léve s így aprítja, töri azt. Az ilyféle kásatörés megtanulá-sához hosszabb gyakorlat kell, mert a törő lábainak ugyancsak ügyesen s megszokva kell járnia, lánczolnia, hogy el ne tévessze a lábakraást. Néha kötőféket is kap a sztopa, I. i. felső végére köle-

let kötnek s annak rántásával iparkodnak a nyújtó lecsapódását fokozni.

Az udvar nagyságai a derékszög alakú ház két szárának hosszúsága szabja meg, melyen lú a belsőségben itt-ott rét vagy gyümölcsös van.

A *szobák*, minig maguk a házak, alacsonyok. Kiesi ablakkal lévén ellátva, sötétek is. Az ablakokat – rendszeren csak egyel az udvar s elvéve az utca felől vágják. A szobák bútorzata nagyon egyszerű s kényelmetlen. Van bennük egy vagy löbb gyenge szerkezetűnek látszó, festetlen vagy kitulipánózott fenyőfa-ágy, a szoba egyik elősarkában az X-lábú asztal, melynek fal-

Régies ház, udvar felől.

melleit levő két oldalához, a falak mellé illesztett lócsák alkotják az ülőhelyeket, egy pár egyszerű szék s láda vagy ládanagyságú fekete alapszínű s keresztül-kasul ezírfázott szekrény.

Ágyruhájuk is oly egyszerű, minig ágyuk. Ludat, legelőhiány miatt, ritka helyen tartanak, így dunnájuk s vánkosaik nem kényelmesek. A színig tömött szalmazsákon kemény vászonlepedő, felül sovány párnák s vánkosok. Ágyterítől kékre festett vászonlepedő szolgál.

A falakon apró, különféle színű, kivágott papírok, üvegre festett izléstelen képek, melyeket még mindig látunk búcsúkon, vásárokon árulni és különféle csecse-becse tárgyak függenek.

Hégyes ház, hornokszattal az utcán.

A szobának körülbelül $\frac{1}{8}$ -ad részét a kályha foglalja el, mely alacsony, négyszögletű s többnyire sötétzöld, pirosas vagy szürke színű. A kályhái a vendék belül bolthajtásosra készítik, hogy erősebben álljon s több terhet elbírhjon. Mert ők a kályhát nemcsak fűlesre, hanem sok egyébre is használják. Náluk a kályha a

kemenczét is pótolja; ebben sütnék télen-nyáron kenyeret, pogácsát stb., ezen kívül szárogatnak rajta tökmagot, kukoriczát s más terményeket. Sok helyütt a számos tagból álló család egyik-másik tagjának éjjeli fekvőhelyül szolgál; sőt némelyek nappali heverési vágyukat is itt elégítik ki. Körülötte lóczák húzódnak, melyeken a téli estéken szívesen időz a család örege, apraja, felülve, vagy felporodva azokra. A vendeknél számos padlós szobát találunk.

Régies ház udvara.

A konyha szűk, sötét. Rendesen egy, palatábla nagyságú kis ablak van rajta, mely bizony gyéren osztja a világosságot. A konyha beosztása sem czélszerű s oly kicsiny, hogy két asszony nem igen foglalkozhatik benne, hogy egymást ne zavarja.

A kamrában vannak élelmiszereik: gabonájuk, lisztjük stb.

A pajtában különféle gazdasági eszközöket, hombárokat s más egyebeket tartanak.

A falakat kívülről is, belülről is fehérre meszelik s tisztán tartják. A fal külső részének alját, mintegy 3 dm. szélességnyire a földtől, köröskörül feketére, kékre vagy sárgára festik s felsőszéle

fölött apró virágocskákat vagy semmitmondó czifraságokat mázolnak. Házaikat (a faházakat) maguk építik.

Az udvart általában sövénynyel kerítik he, melyen kapui s (ajtó helyett) hágsót használnak. Az udvar rendesen füvei van benöve, mit néhol kaszálnak is, de többnyire sertések legelőjéül szolgál.

Ujabbfajta ház

Lakásuk *környékének* tisztántartására keveset adnak. A lakást nem szellőztetik, pedig elkelne, mert házaik többnyire vízes talajon vannak, szükségessége léhát még jobban hangsúlyozható volna, mint a kedvezőbb talajviszonyú lakásoknál. Különben a szellőztetéssel sem sokai nyernének, miután az oldalról (utca felől), honnan jobb levegő jöhetne, nincs ablak. Az udvar felőli részen meg ott van mindjárt a trágya s szemétdomb, a honnan üdítő levegőt nem kaphat. Mert a vendeknél az udvar legszembeötlőbb ékessége a trágyadomb, melyet a legtöbb háznál közvetlen a szoba ajtó előtt halmoznak fel s így a levegő nem vezethető s egész nyáron át tisztátalan, bűzhödt mocsarak által fertőztetett levegő romlottságát még maguk is tetézik. A vendeknél majdnem minden háznál van egy kis kút, nem kerülvén sem nagy fáradságba, sem sok költségbe annak ásása; de azokban sem tá-

látható üde, tiszta víz. Nagyrészt tehát nem lehel csudálni, hogy
 » lakosok egészségi állapota nem kedvező.

Nagyobb kőház.

A vendek lakásánál a rendet s tisztaságot tekintve, több kirívó
 ellentétet találunk. Míg a ház falának belsejét, de különösen kül-
 sejét a lehető legtisztábban tartják, addig a szoba bútora, ágy-

Kőház.

neműje s a maguk fehérneműje, nemkülönben a tisztogatást igénylő eszközöknél s tárgyaknál annak ellenkezője tapasztalható. Tüzelőfáját majdnem – a tárgyhoz arányított – művészies rendben tartja; más szükségletei s produkcióira meg nem fordít sem elhelyezését, sem megbecsülését illetőleg kellő gondot.

FOGLALKOZÁSUK.

A vend nép főfoglalkozása a földművelés, mezei gazdálkodás, melylyel kapcsolatban az állattenyésztés a megfelelő mértékű. A Mura mellékén egyesek halászatot is űznek, de az inkább mellékfoglalkozás, mivel egymagában nem nyujl alkalmat a megélhetésre.

Fatermékük a kukoricza, mely egyes helyeken, mint a három Besztercze környékén, a talajt kiválóan kedveli; továbbá köles és hajdina. Ezen kívül – különösen Belatincz vidékén – búza, rozs s árpa is. Ez utóbbiak a Mura folyásához közelebb fekvő, süppedékes, vízállásos helyeken nem díszlenek. E helyeit erre túlnyomólag kukoriczát termelnek.

A *földet* igen szorgalmasan s jól *munkálják* meg. Munka- s termelési módjuk azonos a környékbeli lakókéval. A földet – különösen a kukoricza alá – keskeny közökben szántják, hogy a víz a földről jobban lefolyhasson és hogy a víz állását a barázdába szorítsák, nehogy a bevetett közök kárt szenvedjenek.

Állatok közül nagyobb mértékben lovakat, teheneket, disznókat, továbbá házi szárnyasokat (a lúd, pulyka kivételével) tenyésztenek. Különösen a lótenyésztésre adnak sokat; ebben ritkítják párjukat. Magyarország kevés vidékén látni annyi szép s oly jól gondozott lovakat, mint náluk. A vend maga a kukoriczát lusásan eszi, de lovának tiszta kukoriczát ad. Aránylagos kényelme is nagyobb a lovának, mint magának. Hétköznapokon eldolgozgat velük, de a munkánál nagyon is kíméli. A nyugalomra szánt hetedik napot lovával pontosan betartatja, maga azonban jár ide-oda, sárban esőben – gyalog. Lovát dologidőn kívül nem szereti befogni; még a saját kényelmére is sajnálja. A szomszéd stájerországi

tárán kívül lakó németek még misére is úgy kocsikáznak be, a vendek meg – tekintet nélkül az útra s időre – az esküvői utal is rendesen gyalog teszik meg. Fuvarozásokra, a lovak iránt való túlhajtod, kíméletességüknél lógva, épen nem valók. Más háziállataikat is kímélik, a mi egyrészt jószívűségük tanúsága, de nem oly mellékben, mint a lovakat.

Mint munkaszerető, iparkodó s élelmes nép, a mezei gazdálkodás mellett, bizonyos időszakokban, midőn a mezei munka nem köti le, vagy csak részben foglalja el, haszonért sok mindenre ráadja fejéi. Nyáron a szegényebbek elmennek Zala megye magyar néplak la vidékeire, Somogy megyébe aratni, csépelni, meri náluk a munka mennyisége nincs arányban a munkakeresőkével. Némelyek a közeli uradalmakban vagy egyesektől rétet, földel vesznek fel felébe, harmadába, melyekre még napszámot is szolgálnak. Feles földeket, nem egyszer kétórányi távolságban is, felvesznek s ugyanoly távolságra járnak a napszámol leszolgálni.

Az *ipar- s kereskedésre* nagy a hajlandóságuk. Köztük csaknem mindegyiknek van – mellékfoglalkozásként – valami mestersége. Egyik csizmadia, másik lakács, harmadik köteles, továbbá szabó, kovács, bagnár stb., stb. Ha valamelyiknek csizmára van szüksége, ritkán vesz a vásáron, hanem vesz bőrt s odaadja a szomszédjának vagy komájának, ki olcsóért, néha tán barátságból vagy vizontszolgálat fejében is elkészíti. Ha nadrágot vagy kabátot akar csináltatni: vesz kehnél s a falubeli közelebbi ismerősének átadja, ki aztán becsületesen megvarrja. Így van ez más szükségletnél is. Náluk az egyszerűbb, könnyebb iparágak mind képviselve vannak s igen olcsón dolgoznak; megelégesznek, ha mesterségükben annyit kapnak naponta, mint kaszálás vagy kapálásért szolgálnak. Azért köztük iparos (kivéve Belalinczot, mely inkább városias jellegű s a hol szépszámú intelligencia lakik,) ritkán telepedik meg, miután a parasztmesteremberrel olcsóság tekintetében a versenyt nem állhatja ki. A vendek az ipart téli mellékfoglalkozásul tekintik; kik azonban nevesebb iparosokká nővik ki magukat, a nyári évszakokban is dolgoznak, könnyebbnek tekintvén a tű, olló s kalapács kezelését a kasza, kapa s ásó forgatásánál.

Az *adás-vevést*, *csere-berét* kedvelik s ha lehetik, e szenvedélyüknek is szívesen áldoznak. Némelyek kupeczeskednek, teheneken, lovakon stb. nyerekednek. E végből a vásárokat messze vidékeken is felkeresik. Elmennek Stájerba, sőt Zagoriába is, mely útjukra, ki v á lt az utóbbira, néha egy hetet is rászánnak.

Az asszonyok s leányok is faképnél hagyják néha a főzőkanalat, hogy mellékesen valamit hajtsanak a konyhára. Ezek, nemkülönbén egyes suhanczok, beállnak tyukász-szenzálnak. E vidékről a házi szárnyasokat s tojást Bécsbe szállítják, a szállítás könnyítése s gyorsasága végett megbíznak egyeseket vásárlással, mely után az illetők bizonyos %-ot kapnak. E kereskedés is megtalálja bennük egyéneit; némelyek önállóan üzük, noha szerény mértékben.

A megbízott vicze-tyukászok a tojást hosszú, kerek, vessző vagy szács hátikosarakban szedik (a nők csakis tojást vásárolnak s azt fejen vihető kosárban hordozzák); a szárnyasok részére ugyanolyan alakú, de vászonnal bevonottat használnak. Nem egyszer láthatni a falu végén, hogy az ily tojásgyűjtők, az út melleit ülve, fontos arczczal számlálgatják áruikat s cserélnek eszmét spekulációjuk eshetőségeiről.

A férfiak mellékfoglalkozása még a zenei művészet egyik ága, melyről később lesz szó.

A nőkre a mezei munkában ugyanazon leendők haramiának, (kivéve a szántást s kaszálást,) mint a férfiakra. A vend asszony s leány csépel, arat, résztvesz a legnehezebb mezei munkákban, meri a férje v. apja a lovaknál gyakorolt szokásos humanizmusban nem igen hajlandó (bár nem roszzívúségből) dédelgetni. A nők szintén nagyon szorgalmasak. Kendervágás alkalmával felkelnek 2-3 óraker, vágnak reggeli 4-5 óráig s mihelyt világos van, mennek mezei munkára. Az Alsólendvához közelebb lakók, eladásra szánt lejféléikkel hajnali 2-3 óraker elindulnak hazulról Lendvára s még sötétben bekiabálnak vagy bekopogtatnak az ablakon, hogy vesznek-e tejet, túrót, vaját stb.

A kender, len feldolgozása, illetve szántásához a vendségben külön kemenczéket használnak, melyeket a falu szélén, árnyas, védett helyekre készítenek. Ilyen kemenczéekkel a vend közs-

gek körül vannak véve, melyekhez a kendervágás évadjában a szomszédbeliek, kiknek közös tulajdona, kiviszik vágójukat s míg kenderük, lenük vágását el nem végzik, állandóan ott tartják. A kemencze elején egy kis, ajtó alakú üres tért hagynak, melyen keresztül a kemenczét fűtik, felül póznák vannak vízszintesen helyezve, ezekre rakják a vágandó kendert, melyet a belül rakott tűz melege szárít.

CSALÁDI ÉLET.

A vendek a családi élethez különös érzéket nem mulatnak. Régi, százados szokások, (mert amit ők e tekintetben gyakorolnak, mindenesetre a régi idők maradványa) a mértékadók, melyek szerint a legfontosabb lépések egyike, a nősülés is történik, ők vagyon szerint nősülnek. Az ily nősülés hátrányait – még ha köznép is az, melynél divatos – nem szükséges fejtegetni. A legény elveszi a leány birtokát s viszont; ők egymásnak inkább ráadások – a vagyona.

Gazdag legény nem vesz el szegény leányt, még ha különösen kiváló tulajdonokkal bír is; szegény legény nem számíthat gazdag legényre, ha még oly „derék” is. Ők az egyén becsét – lehet mondani – majdnem kizárólag a vagyoni állás szerint mérlegelik. Az erkölcsi érték a nőknél sem igen jön tekintetbe. A házasság megkötésénél nem a kölcsönös vonzalom, a szeretet szolgálván alapul, családi életük első hetei sem oly mézesek vagyis édesek, mint akkor lehelnének, ha a férj s neje közt bensőbb viszonyról lehetne szó. Náluk nem alkalmazható e szó „feleség”, mert bizony az asszony a jogban – kivált akkor, midőn hozományát még nem kapta ki s nem vitte a házhoz – korántsem feles, még nem is harmados; hanem néhol csak tizedrészét élvezheti annak, mit egészséges családi éleiben, a magyar köznépnél tapasztalhatunk.

A szülők vagy közeli rokonok kiszemelnek fiuknak egy megfelelő vagyonú leányt s aztán a szülőktől, ha árva, a rokonoktól, megkéri a kezét; arra a szülők nem igen számítanak, hogy a személyek összeillenek-e vagy nem, a boldogulást biztosítottak látják a vagyonban; a többiben – gondolják – majd összetörődnek! A haszonvágy, mely a férj részéről a nő után való birtokigény kielégítésében nyilvánul, másodrendűvé teszi a nőt a családi élet-

ben. Ha több évig kell várnia a neje hozományja után, nem egyszer szemrehányással él. A nő szerepe a férjével szemben alárendeli; az ő parancsai szerint cselekszik s végzi azon teendőket, melyek megszokott, kizárólagos női s anyai foglalkozásának körén kívül esnek.

Azt sem állíthatjuk, hogy náluk a férj és neje között levő kapcsolatot gyermekeik szorosabbá fűznék. Mert a vend gyermekeit nem tartja Islen áldásának. – Hogy is? hisz akkor a birtok közöttük apróra szétदारabolódik s ő sem élhet gond nélkül, nem szereshet vagyonához, éj) a gyermekek számos volta miatt. Nem úgy gondolkodik ő, mint a somogyi sváb, ki ilyformán okoskodik: „ha több gyermekem lesz, több dohányt termelhetek”. A somogyi svábnak van min szorgalmatoskodni, de a vendnek – a lakosság sürűsége folytán – kevés, soknak semmi.

Házasodásnál vagy a leány, vagy a legény szüleihez, illetve tartózkodási helyére költözködik a házaspár; oly eset ritkább – s csakis azoknál forog fenn, kiknek szülei nem élnek, – hogy külön lakásba mennek, külön háztartási vezetnek.

Ez gazdagoknál s szegényeknél egyaránt szokás. Így aztán van esel rá, hogy egy szobában két, három, sőt négy házaspár is lakik, egy családot alkotva a szülőkkel vagy sógorokkal. Az ily egyesült családok a vagyont közösen munkálják, munkáltatják, de jogban, a jövedelem élvezésében is közösek. A családfő ez esetben az apa vagy anya, illetve ipa.

Az ipnak menyé vagy veje is gyakrabban hozománynyal jön a házhoz s ezt maga kezeli és élvezi.

Ilyen házaknál az asszonyok s egyrésztől néha a család közli fő, a „mamicza”, napamasszony, ha ő nem él, akkor az asszonyok közt a legidősebb. Ez sül, főz, varr, míg a többiek inkább a külső dologra vannak utalva. Közöltük a legfiatalabb asszonynak nincs valami irigylendő helyzete, ő szegény egészen cselédszámba megy, kinek az idősebb asszonyok csak parancsolnak.

Ha a házaspárok szülei, illetőleg ip, vagy napük meghal, az együtt éli sógorok szétválának, egyik kifizeti a ház értékét vagy birtokrészébe számítja, a többiek máshol néznek lakás után, leggyakrabban házal építenek vagy vesznek. De nem egyszer feleznék is a házon vagy-továbbra is együtt maradnak.

Az ip és vő, illetőleg szülők és házas gyermekeik egymással jó viszonyban szoktak élni; a többiek közti inkább asszonyi esete-pálé s terefere csinálja a galibát.

Náluk több ok is lehel a nyelvcsatára, mint férjeiknél; ő rájuk a külső mezei munkán kívül is oly soknemű aprólékos dolog vár, melyek köztük a nemtetszést vagy véleménykülönbséget könnyen kivallja egymás ellen. Ott vannak a gyermekek is. Ahol 2-3 család van, ott az Isten áldása vagy csapása tekintélyes számra szaporodik lel: mindegyiknek van egypár fellelt vagy nem fellelt kincse – gyermeke képében; ezek czivakodnak, ütik-verik egymást, köztük – legalább néha-néha – egy kis rendet kell csinálni. Bemegy az egyik asszony, védelmébe veszi saját magzatát s üti a másikat, a másik meg – más alkalommal – az övét stb. Ez mehet sorban, mely miatt kölcsönös neheztelés s harag következik.

Játszó vend gyermekek.

Bemenve egy ily család s még több családtagból álló házba, emegy kedvünk barátja lenni az efajta családi életnek. Hátha

még hozzágondoljuk, hogy ez apró nemzedék mászkál ágyon, ágy alatt, kályhán, asztalon s mindenütt! Meri a vendeknél az ágy nem csak éjjeli fekvésre, hanem nappali heverésre is használ-tatik. Ha a családtagok egyike-másika fáradtan hazatér, az ágyra dobja le magát kipihenés végett; vásár- és ünnepnapokon is nem egyszer itt élvezi át édes semmittevésben a nap jellegében értetődő „tabula rasa” programpontjait. A gyermekek is akkor mászkál-nak az ágyra, mikor tetszésükre van. Ez egyik oka azon tisztá-talanságnak, mit a vendeknél tapasztalhatni.

Gyermekeiket nagyon egyoldalúlag nevelik s nevelési irányuk külsőségekre szorítkozik; szoktatási módszerük hiányos s egy-oldalú, példájuk hatása pedig kétes értékű. Az apákat teendők job-badán távoltartják kisebb gyermekeiktől még télen is s az ő befolyásuk különben sem lenne valami üdvös a gyermek lelki fejlő-désére, hiányozván – műveltségi fokuknál fogva – az a termé-szetes gyöngédség, melyben az igazi anyák oly páratlanok.

Az anyának sincs elég ideje ahhoz, hogy gyermekeivel a meg-kívánt mértékben foglalkozhatnék. Míg kicsinyek, ruhadarabokba burkolva az ágyon vagy teknőben a földön, a vagyonosabbak böl-csökben tartják; a nyári munkaidőben pedig, kivívé magukkal a mezőre, árnyas helyekre helyezik el őket, hol szabadon sírhatnak versenyt, az anyák el lévén foglalva mezei munkával, ha nagyob-bacska gyermeket nem rendelhetnek melléjük, az anyai szeretet sem mentheti meg őket attól.

Később, elérvén az iskolai ével, de azután is, korukhoz képestl löbb gondban részesülnek, legalább a külső ruházat arra enged következtetni.

Λ hol több család lakik együtt, olt a gyermekekben a szülők iránti tisztelet nem lehel oly kizárólagos, mini az a szülői tekin-tély jogosan megkívánhatná; ott az apa és anya a családi s rokoni együttlét fegyelmezettségének – hogy úgy mondjam – nyűge alatt gyermekei előtti megrovásoknak van kitéve. A családok feje rászól az apára, anyára; az apa gyermekei előtt néha leszidja, el-döngeti az anyát; a családtagok közt apróbb szóviták vagy pörle-keedések, ha egyszer nem, másszor előfordulnak; ezek mind hátrá-nyosan hatnak mind a nevelésre, mind a szülők iráni tartozó tisz-telet becsület fokozására.

Egészen kedvező állapotot találunk azon családoknál, hol a szülők maguk laknak egy házban. Ott a gyermekek tisztességűbbek, gondozottabbak, a nevelési irány is észszerűbb.

Gyermekeikkel szemben a szülők nagyobb szigort nem követnek; gyermekeik már suhanc korukban egyenjogositottaknak érzik magukat szüleikkel. A vend természetete nem olyan, hogy felsőbbtség gyakorlásában különös kedvet találna,

Ritkán adja magát elő oly esel, hogy a fiú szülei iránt durván viselné magát, a mit nagyrészben a családi élet patriarchális volta is kizár.

Leánygyermekeikről ugyanazt mondhatjuk, ők már 15-ik éves korukban férjhezmenés esélyeivel foglalkoznak. A leányok alig lépnek ki az ismétlő iskolából, már férjhez mennek. Tudok rá eseteket, hogy az ismétlő iskolába kötelezett leányok közül mentek férjhez egyesek, t. i. a gazdagabbak, mert náluk a gazdag leány kapós, ha nem is szép. Szép a vagyon! Sőt nem egyszer hallottam asszonyokat azzal kérkedni, hogy 14 éves korukban mentek férjhez. Bizony nagy ugrás az a komoly élethez! De melyikük adná rá a fejét, hogy gondolkoznék azon: helyes-e a szokásuk? Egyikük sem! De különösen a boldog (!) leány nem, ki éretlenségében fel sem bírja fogni, hogy mi a házasság élet. A szülők meg a helytelen szokás káros volta fölött való gondolkodási szívesen hagyják az utódoknak.

A testvérek egymás közt való viszonya nélkülözi a melegséget, de nem viszálykodnak.

Családi életükben való szokásaik egyszerűek, keresetlenek. A szülők egy tálból esznek gyermekeikkel s cselédeikkel. Az anya a terítővel bevont asztalra felteszi a nagy cseréptálat, melyből a család apraja, nagyja – közvetlen eszik. A tányért szívesen mellőzik, ha maguk vannak.

Téli estéken, a nagykerületű kályha melege vonza a család tagjait magához, hol estelenként elbeszélgetnek, míg a „Zdrava Mária” elharangozása a mécses vagy gyertya meggyújtására nem készíteti őket. Este elővesznek valamiféle házi munkát: az asszonyok fonnak, gombolyítanak, foltoznak stb., a férfiak kukoriczát morzsolnak, mesterségükben szorgalmatoskodnak stb. Este szeretnek korábban lefeküdni, hozzá lévén szokva a korai felkeléshez.

TÁRSADALMI ÉLETÜK.

A társadalom minden rétegének s nemének meg vannak különleges sajátosságai, melyekre a nemzetiség, vallás, kor, rang s b. befolyásoló mértékeinek nagyságai adják meg a jellemzőségét.

Ki mily körjén nevelkedik, forog s él, szokásaiban is nagyolylyá lesz, azt látja s találja lelkivilága legtöbbször anyagi körülményeinek is legmegfelelőbbnek s azt is köveTi. Ha áll ez általanosságban, még jobban áll a népre vonatkoztatva, mely conser-valiv természeténél fogva még többnyire idegenkedik mindazon befolyásoktól, melyek reá társadalmi életében s szokásaiban általában halnának.

Hazánk különböző nemzetiségeinek köznépe, beleértve magyar köznépünket is, a középkortól a legújabb időkig keveset változott. Nemzetiségeink ősi hagyományai jelentékeny módosulást nem szenvedtek, erkölcsaik, tősgyökeres gondolkodásmódjuk – a régi. A népnél megtaláljuk magát a nemzetet, gyalultatlan állapotban. Kivételt e tekintetben a vendek sem képeznek.

A zalai vendek társadalmi élete s szokásai több tekintetben ügyeimet keltők, melyek az érdekesség több oldalúságával kínálkoznak külön ügyelemre.

Családi életük egyszerűségében s elvonultságában nyilatkozó sajátosságok ugyanoly irányban s viszonylagos köben nyernek folytatást társadalmi életüknél is.

A vend, békés hajlamánál fogva, szomszédjaival jó egyetértésben él. Házaikat, belsejeiket egymástól kerítés (sövény) által különítik el s ezzel a viszálykodás magvát sokszor magában rejlő aprólékos jogi igények felcsigázásának is útját vágják. No, meg a szomszédok háziállatainak sokféle alakban előjönni szokott

kártevéssei sem ingerelhetik őket egymás ellen. A fülemile füttyök pedig mit sem veszélyeztetik náluk a békés viszonyt.

A szomszédok érdekközösségüknel fogva segítik egymást a munkában. A szegényebb szomszéd elmegy a vagyonosabbhoz napszámba, ez meg viszont szolgálatul felszántja földjét, haza hordja szénáját stb. Ha a házat kell zsuppolni, kertet igazítani vagy künn mezei munkál végezni, a szomszéd az, kii első sorban hínak segítségül s ki saját jól felfogott érdekében szívesen is megy. És e kölcsönös kisegítések barátságukat is bensőbbé teszik.

Na templomba mennek, a szomszédok egymást rendesen megvárják, hogy elbeszélhessék heti dolgaikat, a termési kilátásokat stb.; meri hétköznapon, ha egy ült nem dolgoznak, az egy mással érintkezéshez s huzamosabb eszmecseréhez nincs idejük.

A vásár- s ünnepnapok azok, melyek jobban összehozzák őket nemcsak a templomban, (hová nagyon szerelnek járni, t hanem a különböző nemű s e napokon tartatni szokott ünnepeik, mulatságaik s eseményeiknél is.

A vendeknél nem találjuk azokat az apró, kedélyes lefolyású lársas összejöveletekét, pl. fonókat, disznótorokat, különböző társas játékokat, a miket magyar helyeken, inég ha nem is mindenütt, fellelhetni, minek kövelkeztében a fiatalság kél nemének egymással való nemes érintkezése elől az út mintegy el van zárva. A községekben nem láthatni, hogy a leányok maguk közt vagy legényekkel együtt a nagyobb tereken vidító játékokban keresnének szórakozási, ilyféle ártatlan s a fiatalságra jótékonyan haló időtöltési ök nem ismernek. Pedig nem mondhatnók, hogy hajlandóságuk nem volna rá; van, meri a szórakozásnak a kedélyes, szaluid idejében gondtalan kedvű vend, noha az élei örömeiben való osz tályrészt kivételében, túltakarékoskodó voltánál fogva, igen szerény, hol leheli s alkalom kínálkozik, tán még költséget sem igényel, örömet átadja magát mulatságaiban a közös hangulatnak kedélyességbe menő emeléséhez.

A nem nyilvános jellegű s a magaviseletben mindenesetre lisztesebb korlátokat szabó mulatságok sokkal ritkábban fordulnak elő, semhogy a fiatalság, sőt a korosabbak is mulatozási vágyukat ezzel kielégíthetnék. A korcsma az, mely e tekintetben kárpótlást nyújt; ez képezi nyilvános mulatságaik egyedüli színterét,

hol mindegyik kitombolhatja, kimulathatja magát esze, ízlése és kedve szerint.

Ha zene van egyik vagy másik korcsmában, nem keli sokáig várni a közönségre; a zene hívogató hangja hamar összehozza a fiatalságot.

Megjelennek először is a közelbeli gyermekek, azután a légé nyék, a leányok; estefelé az öregebbek is elballagnak egy pohár borra vagy csak egyszerűen számát szaporítani a mindig bőviben levő jámbor szemlélőknek. Meri a Vendségben a korcsmái mulatságnak, ha zene van, rendesen több a nézője, kiket a zene, táncz vagy talán egy kis reményeit „potya” hoz össze, mint a voltaképp, a korcsmárosok részéről vendégszámba jövő közönség.

De azért a korcsmázásnak demoralizáló hatása ál (alánosnak vehető, mely társadalmi életükbe is mélyen belenyúl; bár méltatható oldaláról található benne oly vonások is, melyek egyrészt a kárhóztató ítéletet enyhítőleg ellensúlyozzák.

Elvitázhatatlan, hogy a fiatalságra s különösen a serdültebb hajadonokra erkölcsi tekintetben a korcsmái mulatozások igen káros következményűek, már annál fogva is, mivel ők zajosabb kedvtöltési s tánczvágyukat egyedül itt tölthetik ki.

A vendeknél – ki tudja mi okból – a leányoknak 13-14 éves koruktól kezdve lakodalmi mulatságokon nem szokás résztvenniök. Pedig ott a fiatalság érintkezési módja sokkal szebben, nemesebben nyerhetne kifejezési, mint a korcsmában. De hát az bevett szokás, melyen, – bármily ferdének tűnik is fel, – miután gyökeret vert, nehéz változtatni.

A fiatal nem együttes korcsmázása lerontja mindazon tisztesség határai jelző válaszfalakat, melyeket a nemi különbség a köznépnél is megkíván. A leányok egy részénél az oly kedvesen ható szemérem – éppen a korcsmázás folytán – ledérségbe csap át, mely a nőiességet az érzékiség sodró vágyai alá terelvén, nem ritkán könnyelműségük áldozatai lesznek.

S hogy nemcsak a fiatalságra, de – mint mindenütt – a meglettekre sincs jó hatással a korcsmái dínom-dánom, az oly általánosan tudott tény, mit fölösleges bizonyítgatni.

A Vendségben egyes korcsmák majdnem minden második, harmadik vásár- vagy ünnepnapokon zenét tartanak, hogy több

vendégel édesgessenek össze. *Búcsúk* alkalmával meg igazán elmaradhatatlan a zene; e nélkül a búcsúk aligha lennének oly kedvellek a fiatalság előtt, mint tényleg tapasztalható.

A búcsúnap bezárója náluk is a korcsmai multság, melyen a bortól megzavart fejű férfinem szilaj csapongássá fajult jókedvének – mini másutt is – a hősies verekedés szokta megadni a csattanós befejezést.

De a zene csalogató hangja nemcsak a nagyobbakat hozza össze a korcsmába, hanem a reménybeli apróságokat is, kiktől lelteié az öreg nagyapa- s nagyanyáig, ha máskor nem is, elballagnak némelyek családostól egy kis nézegetés, beszélgetés s csendes szörpölgetésre.

Az öregebbek nem tánczra valók, ők hát a hosszú X-lábú asztal mellé telepednek le nyugodt szemlélőknek a feleség, kicsinyük, esetleg unokájuk társaságában. Melléjük csatlakozik valamelyik bizalmas szomszéd, ismerős, sógor, koma vagy más rokon, (kikel megpillantásuk alkalmával első kötelességüknek tartanak borral megkínálni,) mely után egy kis társaságot alkotva, víg poharazás közben megered a beszéd, az ártatlan dévajkodás; megjelen a jókedv, melyet a víg zene még fokoz: s ha már elég magasra nő a hangulat, az ének, dal sem hiányzik, mi nem egyszer az egész vendégseregei magával ragadja.

A mulatózók legsibongóbb, legvígabb s legfigyelemre méltóbb része, természetesen, a fiatalság.

A leányok csinos, ilyenkor valóban választékos öltözete, örömei eláruló vidor arcza elég bizonyosságok, hogy kedves napjuk van. Búcsú alkalmával mindegyik leány bátran megy mulatni, nem Jél a megítéléstől, hogy korcsmás, mire más alkalommal el lehet készülve. De ezen tudat sem teszi elég bátorrá ahoz, hogy a „lánczterem-” v. tánczhelyiségben foglaljon helyet; hanem (egy része valódi, más része ál-) szeméremből széltül, a tánczhelyiséget körül fogva álldogál, várva és remélve, hogy a zene megszólalásával valamelyik legény – tán éppen az, kit óhajt – tánczra hívja, mit szokásos vonakodással, de legtöbbször titkolt örömmel el is fogad.

A nagyobb leányok mögött – köröskörül – állnak az éretlenebb 13-14 éves leánykák is, egyik-másik már azon reményben, hogy őt is érheti valamelyik legény figyelme.

Az ácsorgó gyermekek örökké berzenkedő csoportja sem hiányzik, kik közt a siheder számba menők uralják a tért. Ezek a kordonon kívül mulatnak, itt tánczolniak, félig komolyan, félig pajkosságból, utánozva a nagyokat.

A legények magatartása adja meg többnyire a mulatság jellegét. Ők nemcsak a táncz, de a kötekedő magaviseletben is szeretnek legénykedni. A vend természetében nincs meg a verekedési vágy, ilyenkor mégis abban iparkodnak egymást túllícizálni. És ezen nincs mit csodálkoznunk. A fiatalságnak – egyeseknél egész bántó helykeségig ment – önteltsége kedvteléseiben is szeret kitűnni s első lenni ott is, hol ebbeli vágyát legalább az eszélyességnek kellene korlátoznia. Az alkalmat műveltségi fokához képest tehát oly alakban használja fel, a mint azzal, a vele egy gondolkodásunknál respektáló hatást vél tenni.

Hősieskedésük legkedvenczebb tárgyai a más falubeli legények, kikkel szemben különösen szeretik megmutatni, hogy ki a legény a csárdában. Egyik búcsún az X falubeliek győzik le s náspángolják el az V falubelieket, ezek meg a szégyent nem akarva magukon száradni: más alkalommal torolják vissza. Ilyenkor nem tudnak egymáshoz simulni. Valamelyik résznek kell a domináló szerepet vinni.

A kisebb korcsmai zenés mulatságok lefolyása hasonló a búcsúnapéihoz, csakhogy olt minden kisebb kiadású.

Mulatozási kedvüket természetesen a *tánczban* elégitik ki leginkább. A fiatalság rendkívül szereti a tánczot s azt hévvel, ügyességgel s sok kecsességgel járja. Tánczok a polka. Van egy sajtóságos tánczok is, melyei a polkából faragtak s lényegileg polka is. E táncznál a zene szerint négyei (magukat gyengén jobbra-balra hajtogatva,) helyben tipegnek, azután polkával ugyanannyit tovább lejtének s ismét megoltanak, ismételve a lipégés, azután a polkarészt. E két részből áll az ő „nemzeti” tánczuk, melyet azonban inkább curiosumból, semmint szenvedélyből járnak. A csárdást csak hiből ismerik, ami – ismerve tánczkedvüket s azon körülményt, hogy keleti szomszédságukban magyarok lagnak – szinte csudálatosnak tűnik fel, már azért is, mert a nagyobb területű Muraköz jó nagy részében a csárdás a főtáncz. Táncz közben a legények sajtóságos kurjantásokat tesznek. A tánczosnót, míg a zene egyfolytában tart, nem teszik le s letenni

illetlenségnek tartják, mely nem egyél), mini a leány megszegve nitése.

Ha tánczközben mégis ott kívánják hagyni, az esetben más tánczost keresnek tánczosnőjük számára. A tánczok közli szünidőt vig poharazással töltik.

Téli időben gyéren látogatják a korcsmát; csak akkor mennek oda tömegesebben, ha „muzsika” van, de ilyenkor is – kivált a fiatalok – inkább a táncz kedvéért. Bort keveset fogyasztanak, sőt bizonyos alkalmakkor – a korcsmárosok nem kis boszúságára – egyesek még enivalót is visznek magukkal, (húst, pogácsát,) hogy azért ne kelljen külön költekezniök; a maguk sütötte ételekbe bátrabban is haraphatnak s így a bor jobban csúszik. A vendek közt korcsmázás állal kevés ember megy vagyonikig tönkre.

Ha otthonukban keressük fel őket s kutatjuk egymásközi tulajdonképpeni társadalmi életüket, – azt különös figyelmet kelteőnek nem találjuk.

Hétköznapokon, még télen is, dologgal vannak elfoglalva, nincs elég szabad idejük a kölcsönös érintkezésre: legfőlebb esténkint. Ilyenkor a szomszédok egyes családtagjai átrándulnak egymáshoz; az öregasszonyok – meglehet – pletykára, a fiatalok dévajkodásra, vagy tán egy kis nyilvános légyottra, melyen csak a szemeknek – s szíveknek szabad titkosan beszélniük.

Vasár- s ünnepnapok délutánjain, a mikor is rövidebb-hosszabb ideig a család mindenegyes tagjának van szabad ideje: a ház előtti kapu, ajtó, hágcso körül telepednek le; vagy a rendesen gyepes, pázsitos udvarra heverésznek, a hová néha-néha a szomszédbeliek is átszállingóznak s morzsolják az időt, legtöbbszőr élénk beszélgetés, tréfázkodás s nevetgélés között.

A zalai vendeknél osztálykülönbség nincs. Vend intelligencia nincs: a műveli osztály (mely pap, tanító, jegyző s gazdasztekéből áll) *magyar*. A vendeknél csak annyiban található különbség, hogy egyik gazdagabb, a másik szegényebb. Különbön mind köznépszámba megy.

VALLÁSI ÉLET.

Az alsóbb osztályoknál, kiváltképp a köznépnél, a nemzetiségi s erkölcsi viszonyokon kívül a *vallás* is jelentős tényezőként szerepel a társadalmi élet szokások jellemzéséhez; sőt mondhatjuk, hogy vallási külsőségek érvényesülnek társadalmi életük majdnem minden mozzanatainál.

Ha maguktartása, beszédmodoruk, érintkezési s társulási viszonyuk külsőségeit teljesen elfogadhatnók a lelki élet tükrének; ha tetteik is igen sokszor egészen ellenkezőjét nem mutatnák annak, a mil a külsőség máza vonzó alakban mutat: érthetően tárulna elénk erkölcsük, tisztában lehelnénk jellemükkel. Ámde a külsőségek a legtöbb esetben nem nyújtanak kellő támasztó pontot, azok tévedésbe ej lök.

A vallási kultusz minduntalan való kifejezésre juttatása a köznépnél – sok helyen – csak pusztá alakiság, melyei legtöbbször nem a benső vallásos érzel sugal, hanem a megszokottság tetei, mintegy ösztönszerűleg. A vallásos külsőségeknek való hódolás a köznépnél majdnem általános, mely nemzedékről-nemzedékre száll még azoknál is, kikre nézve – sajnos! – a vallás már nem tekintetik oly kincsnek, mint óhajtandó volna.

De a nép vallásos nézete, vallásos kedélye, bármint van is gyakran ellenfélben a tényleges valóval, még a legtöbb helyen, mini kiemelkedő vonás szerepel erkölcsi életük s jellemük elbírálásához.

E szempontból kísértem meg én is a zalai vendek vallásosságának külső nyilvánulásait leírni.

A vendek a római kath. vallás hívei. *Külsőleg* nagyon vallásosoknak látszanak, amit lépten-nyomon tapasztalhatni, akár családi, társadalmi életükben; akár mulatságaik s ünnepélyeik között. A szokásos imádságok iránt kiváló ügyeimet tanúsítanak. Mihelyt kis gyermekeik beszélni kezdenek, imádkozni tanítják őket. Még

mielőtt iskolába adják, – Jelfogó tehetségükhöz mérten – el-sajátíttatják velük a közimádságok legtöbbjeit.

Reggeli felkelésnél az egész háznépnel az imádság az első; imádkoznak (ha hallják) hajnali, továbbá déli s esti harangszóra; a férfiak (mini illik) levett kalappal. Imádkoznak reggeli mosdás, törülközés alatt, evés elolt (asztali áldás) s evés után. Isten gyertyái vagy lámpái gyújtanak, szintén hosszabb imái mondanak. Tehát napjában eleget imádkoznak.

Az ivó, mielőtt borral lelt poharát szájához vinné, el nem mulasztja mondani: „Dicsértessék a Jézus Krisztus!” s ha ivott, a jelenlevők rámondják; „Adja Isten egészségére!” Ha valamelyik tüsszeni: „Jézus segíts”-el mond; mások pedig kívánják, hogy „Adja Isten egészségére!” vagy „Isten segítse!”

Ha egymás lakásába mennek, – a nap szaka szerint – „Adjon Isten jó reggelt, jó napol vagy jó estét!” avagy Dicsértessék a Jézus Krisztus!” – köszönnek; eltávozáskor meg: „Isten vele!” „Adjon Isten jó éjszakát!” szokás mondani. Az úton is – egymással találkozásnál – oly alakban köszöntik egymást. A fiatalabbak a korosabbaknak: „Dicsértessék a Jézus Krisztus!” melyre, feleletül „Mindörökké, amen!”-t kapnak; a korosabbak, a nap szaka szerint „Jó reggelt, jó napot, jó estét!”-tel üdvözlík egymást, az Isten nevét mindig beleszöve.

Beszédjük is az Isten, Jézus, Mária s egyes szentek neveinek említésével van tele. Isten nevével óhajt, örül, búslakodik; Isten nevével kíván másnak rosszat és Isten nevével átkoz, kesereg stb.

Korcsmban a legzajongóbb mulatozás közepeit sem felejtkezik meg annyira magáról, hogy midőn harangoznak, – szokásos illendőséggel – ne imádkozzék. Ilyenkor a zene elhallgat s még a legkirúgóbb mulató is magába száll egy pár perczre s ájtalos arcot csapva elimádkozza a magát.

Miután a világi dalokban szegények, a korcsmban is énekelik az egyházi énekeket, nem egyszer egész odaadó szenteskedéssel, hogy elvégezve, ékes „világi” kurjantásokkal adják meg rá – csengő poharazással egyetemben – a kellő nyomatékot.

Mezőn, munkaközben is kiválóan kedvelik az egyházi énekeket. Kender-, lentörésnél a falu végére vagyis szélére épített kenderszárogaló kemenczék körül rendszeren korán reggel s késő

este összejött asszonyoknak s leányoknak is az egyházi énekek a legszórakoztatóbb eszközük egyhangú munkájuk élénkítésére.

Az egyházi ének iránti előszeretetüket nemcsak a világi dalokban való szegénységük, hanem érzékenykedésre hajlandóságuk, kedélyük lágysága is fokozza. E szembetűnő vonások néha meghaló alakban nyilvánulnak. Pl. nem egyszer láthatni, hogy korosabb emberek, midőn vásárról, mezőről haza hajtanak, levett kalappal énekelve ballagnak barmaik után. Egész vezeklés!

A búcsúkat is szerelik látogatni. Távolabbra eső híresebb búcsúkra tömegesen mennek (rendesen keresztel) valamelyik falubeli, jó hírben álló énekes vezérlete s előéneklése mellett. Elmennek a híres horvátországi Bisztriczére; a földi étellel már leszámolt öregasszonyok némelyike még „Öreg-Mária-Czellbe” is (Stájerország) felzarándokol.

A NÉP JELLEME.

A vendek *jellemzéséhez* a következő vonásokat vélem kiemelendőknék:

A káromkodást lehetőleg kerülik. Leggyakoribb káromkodásuk (ha az ugyan annak vehető) az, „ördög” („vrag”) említése, de ezt is inkább mérges kifakadásaiknál használják. Istennel, Máriával stb. nagyon elvéve, rendkívüli alkalmakkor szidalmaznak.

Gyilkosság, öngyilkosság igen ritkán s számbavehető verekedés is csak nagyobb multságok alkalmával fordul elő köztük. Verekedési s kötekedési hajlam nincs a vend természetében; a hol teheti, kerüli is.

Nem bosszúálló, nem gyűlölködő avagy irigy. Könnyed gondolkodásánál lógva a megbántást, méltatlanságokat könnyen felejtí s könnyen is engesztelhető. Egy pár szép szó, bizalmas, meggyőző beszéd vagy kis szíveség elég ahoz, hogy szent legyen vele a békesség. Lekötelezni – a szíveség értékéhez arányított ideig – egy pár szivarral, egy pohár borral is lehet. De mélyebb bizalomra nem ajánlatos; ingadozó, szava megtartásához sincs elég ereje s nem tartása elölte közönséges valami.

Engedékeny, félénk; könnyen kapacitálhaló, gondolkodását meggyőződését sem nehéz, irányítani. Lelkesedéshez, hevüléshez híg vére van.

Hiányzik nála a férfias becsézet, önérzet, a férfias magatartás sőt még a kellő önállóság is. Büszke, pöffeszkedő, visszataszító dölyfű egyén a vendek közt csak elvéve található. A nyíltság sem sajátja, inkább annak ellenkezője. Ellenségével is iparkodik látszólag jó viszonyt folytatni. Az emberekhez, viszonyokhoz idomul, simul, alkalmazkodik, különösen ott, hol némi haszon is kínálkozik. A világ folyása ellen kevés kifogása van; nem elégedetlenkedő.

A vend haszon vágyó, sőt kapzsi nép; e kapzsiságát némileg igazolja vidékük sűrűn lakoltsága, hol a megélhetés, a „létért való küzdés” mindinkább nehezebbé válik. Munkásság, takarékoskodás kell ahoz, hogy tűrhetően élhessen; és a vendben ez nem hiányzik. Épen a takarékoskodás túlzása az, mely oly irányt vesz, illetve vett, hogy az „enyém és tied” közötti különbségre nincs tekintettel.

A túlságos haszonvágy e különben jóra való és sok szép tulajdonnal megáldott népnek gondolkodásmódját nagyon lealacsonyítja s megrontja. Megrontja önértetét, becsületességét, szóval jellemét.

A vend a lopást sem veti meg; szép szerével, (de engedelem nélkül,) még jó ismerőseitől is elvisz egyetmást, de csak kicsiben s alkalmilag; rendszeresen nem űzi. Nem rabol; gyenge természete van ahoz.

Kérni, kunyerálni nem restel. Ha fuvarba vagy napszámba megy valamely úrhoz, idegenhez, könnyebb a lelkének, ha járandóságán felül még egy pár fillért kicsikarhat „dohány, szivar vagy gyufára való” czímen.

Különbén – mint már itt-ott előzőleg érintettem – kedélyes, víg lelkületű; másokkal szemben nyájas, beszédes és barátságos; s e természete bárkivel szemben nyilvánul, sőt nem egyszer majdnem tolakodássá fajul. Előzékeny; papja, tanítója s más uri emberek előtt – tisztességtudóan – már messziről leemeli kalapját s köszönti őket; irántuk kiváló tiszteletet tanúsít, velük, – mint felsőbbjeivel szemben általában – illedelmes, sőt alázatos. Járandóságát, ha nem pénzbeli, meglehetősen pontossággal rója le.

Sajátságos szokásuk a gyakori kézfogás. Egymásnak már messziről nyújtják kezüket a kézszorításhoz; de nemcsak egymásnak, hanem más intelligens embernek, sőt a szolgabírájuknak is (pedig ő ugyancsak nagy úr elöltük!) s ez elől – ha meg nem akarják őket sérteni – a velük érintkező asszonyok sem igen lelhetnek ki.

Tudni óhajt mindent s a pletykát kedveli. Egymással találkozva, akár a mezőn, akár a faluban el nem mulasztja megkérdezni: „Hová megy?” „Mit csinál?” stb.

A vend a szomszédos magyar köznéppel nem rokonszenvez, sőt idegenkedik tőle; a mi nem csodálható, ha ismerjük a jellem-

heti különbségét. A magyarnak nyereségig menő őszintesége, nyíltsága neki nem imponálhat. A magyart „rossznak” tartja; azért mondja annak, kit rosszul akar jellemezni: „Te magyar!” s ezzel bántó sértést vélt mondani.

Eltekintve azon tulajdonoktól, melyek a zalamegyei vendeket árnyoldalukról jellemzik, a köztük élőkkel s velük érintkezőkkel megtudják magukat szeretetténi. Külső megjelenésük, magatartásuk elfeledtetik hátrányos tulajdonaikat, melyek különben sem oly szembeötlők, hogy előnyeikkel bizonyos mértékig ellensúlyozható nem volna. Alapjában jólelkű, csendes, jámbor, munkás nép, mely rokonszenvet érdemel.

Születés, keresztelés körül való szokások.

Esküvő után, előbb, mint a menyasszony a házba lép, anyja, esetleg más asszony egy tojást s egy gombolyag háziczérnát vesz kezébe. A pitvarnál a czérnát a menyasszony elé gördíti, a tojást meg a földre leszi. A menyasszony jobb lábával a tojásra lép s eltöri, hogy a mily könnyen s gyorsan eltörte azt, oly könnyen szüljön.

Mikor az asszony vajúdik, egy kis darab kenyeret és bort lesznek az asztalra. Az asztalnak nem szabad üresen állnia, nehogy a születendő gyermekhez a rosszaság hozzáférhessen. Vannak oly bábaasszonyok, kik e foglalkozásukban kuruzsláshoz fordulnak. Pl.: nagy fejszét visznek a konyha közepére s azt szegény lebetegült asszonnnyal – bizonyos mondások kíséretében – háromszor körüljárják, hogy hamarabb szüljön.

Némely gyermekei, midőn megszületik, vánkossa burkolva azonnal az asztal alá lesznek, hogy kövér legyen.

A gyermek *keresztelese* körül gyakorolt babonákról adataim nincsenek. A keresztelésre vivés a szokásos módon történik. A keresztelés megtörténte után a bába és a komaasszony, ha másfalu-beliek, a korcsmába térnek a csecsemővel együtt. Ott esznek, isznak s néha bizony pityókásan térnek haza. A gyermekágyas asszonnnyal a komaasszonya küld enni 8-10 napon át.

Régebben *paszítát* rendszeren tartották. Ez már mindinkább ritkul. A pusztán esznek, isznak, beszélgetnek.

Házassági s esküvői szokások.

A házasság – mint már említve volt – kevés kivétellel a szülők vagy rokonok óhaja, akarata szerint történik. E végből” néznek a legényhez vagyoni állás szerint illő nőt s azt megkérik. Az sem ritka, hogy a nő, illetve leány adja valamelyik legénynek tudtára, miszerint férjül óhajtaná; de e szándékának közlését mellékúton s óvatosan teszi.

A leányt a leendő násznagyok kéri meg, rendesen a legény kíséretében. Ha a leány szüleitől kedvező vagy határozott igenlő választ nyernek, mindjárt megbeszélik, mikor lesz a kézfogó, vagyis mikor mennek a paphoz „szemre”. A szemről délfelé hazatérő jegyesek s kíséretük, (násznagy, nyoszolyóasszony,) ha filiális községbeliek, útközben valamelyik korcsmába is benéznek; előveszik a magukkal vitt kalácsot, esznek, isznak, vigadnak egy ideig. A lakodalom megtartásának idejét a hirdetési időtartam alatt határozzák meg. A harmadszori kihirdetés után néha 2-H héti g késnek a lakodalommal, hogy ahoz kellőleg elkészülhessenek.

A vendégeket a vendégihívó (pozvacin) hívja össze. Ez kiválóan érdekes alakja a vendéghi lakodalomnak, melylyel külön is érdemes foglalkozni.

Ha ismeretlen egyén vetődve a Vendségbe, találkoznék ily vendégihívóval, hamarjában aligha bírna mást gondolni, mint hogy az valami élelmes yanke Európába áthozott menázseriájából vagy valamely ethnographiai múzeumból megszökött sioux-indián; s ha a fehér arcz, e pillanatnyi, kissé erőltetett fellevés ellen nem szólna: aligha bátorsága is fel nem mondana e különös alakkal szemben.

Fantasztikus öltözetéből s furcsa magaviseletéből az ismeretlen nem is sejtethné, hogy ez vendégihívó, a lakodalomnak mintegy udvari bolondja; kinek „tisztához” nemcsak a kijelölt vendégek meghívása, hanem a vallási szertartások által majdnem túlterhelt lakodalmi ünnepély bizonyos részleteiben egészen komorrá váll hangulat derültebbé tétele is tartozik. És ezt magaviseletével, pajkos humora s célzatos élcei által rendesen cl is éri. Ez által a lakodalom két oly tipikus vonás erős kifejezésének enged tért, melyek ellentétük szembeötlő voltánál fogva a vendégsereg hangulatát is az átmenet, nélküli szélsőségekbe sodorják. A komoly szer-

tartásossággal, vagyis a magasztossal szemben, jobban mondva: közvetlen mellette áll a nevelés; melyeket – mint tudjuk – nem egyszer úgyszólván csak egy lépés választ el egymástól.

Itt azonban a nevelés nem folyománya a magasztosnak s nem is paródiája, hanem egy oly excentrikus hajlamú társa, mely amazt – mozgásaiban – teljesen érintetlenül hagyja; s táplálkozási anyagát is „illetékes” helyekről kapkodja, minden oly vonatkozás nélkül, mely amannak értékét közvetlen leszállítaná.

Vendéghívónak rendesen ügyes, tréfás, nős egyéni szemelnek ki, lehetőleg a helybeli rokonok közül, kinek hivatalos teendője a vendégeket kétszer meghívni s leleményes hóbotjaival, bohóckodásával mulattatni.

Eredeti viselete a következőkből áll: Fején van egy elhasznált, kopott kalapból átidomított czifra csákó, mely kívülről kivagdalt, színes papirossal van behúzva; erre különféle színű, keskeny, egész a vállig leöggő papír-pánlikát öltenek; felül pedig egy csomó kakastollal illesztnek.

Mellét – a deréktól egész vállig – czifra, alul rojtos, kendő fedi; erre aggatják a lakodalmattartó által a másznép egyes főbb tagjai részére összevett, néha 10-15 darabszámot kilevő piros kendőket, melyek miatt az alsó kendő nem is látható. A kendőket csak egyik sarkuknál fogva tüzi fel, nehogy gondos elrendezéssel, illetve feltűzéssel, költőies leológusokat veszélyeztesse.

Vállain tarisznya lógg. Benne annyi darab kenyér, a hány házhoz kell mennie, vendégadás végett. E kenyérdarabkák számaival kell bizonyítgatnia, hogy ő csakugyan feljogosított vendégadó.

Hónaalja alatt vagy kezében hosszúnyelű fafejszét hord. melynek fokára sündisznóbőrt szegez; ez az ő botja, fegyvere.

Közvetlen csizmái fölé, mindkét lábszárára (némelyik kezére is) csengetyűket köt.

Szájában sípot tart. Sípjá rövid borjúsarvból áll, mely a belsejébe illesztett nád segítségével szól.

Ezzel a felszereléssel indul el lárma, kurjongatás, ugrálás, síp és csengetyűző mellett vendégeket hívni.

Nézője persze mindig akad, kivált a gyermekek köréből; sőt a falubeli ebek figyelmét sem kerüli ki; ezekkel mindjárt a baja is meg szokott gyülni. Azért előveszi sünbőrös fejszóját s védekezik ellenük, berzenkedik velük; kergeti megtámadóit vagy magát ker-

Vendéghívó (pozvacsin).

getteti. Másutt meg egy csoport gyermeket fenyeget meg s kerget szét. Néhol meg-megáll, egy nagyot kurjant, majd sipját fújva, hirtelen nekihogarasodik, eszeveszetten fut. . .

Beleköt mindenkibe s ha csak teheti, megtréfálja. Egyes helyeken, hol több nézője van, holmi alkalmoszülte hóbortos dolgokat művel. Pl. nekimegy a fáknak, némelyiket meg le akarja vágni fejszéjével, mivégből tetetett komolysággal nekikészülődik s kezdi vagdalni. Egyideig vagdalja, azután fel-felnéz rá, hogy dől-e már? megint vagdalja, majd botjával mozgatja s egyszer csak – mint ha a fa dőlné – sebesen elfut. . .

Némely háznál meg a kapu felnyitásával vesződik, hogy az udvarba juthasson; midőn pedig felnyitja, a kerítésen mászik keresztül. Sok helyen ijedezéseket mutat, ilyenkor aztán eszeveszetten fül, félénken hátratekintgetve.

Ha valakivel találkozik, kezet nyújt neki s ha az illető szintén nyujlja feléje az övét, kézzorítás helyett hirtelen a fafejsze tuskés részét nyomja kezébe. Borral is megkínálja s azután udvariasan búcsút vesz tőle olyformán, hogy elfordul tőle s úgy hajtogatja magát.

Az első ízben való vendéghívást (kél ízben hív) különös alakban végzi. Midőn a házba, illetve szobába lép, tréfásan kérdezi, jól jött-e? Erre a háziaktól rendesen azt a feleletei nyeri, hogy aligha jött jól. Mire könyvébe néz, számlálgatni kezd; körülnéz, szemléli az egyes bútorok helyei s hol melyik bútor áll, rámondja, hogy az ő könyve is úgy mutatja; az ő könyve is azt „mondja”, hogy a negyedik sarokban van a kályha, itt meg itt az asztal, lócza stb.; minden úgy van, az ő könyvében is, tehát mégis ez azon ház, a hová ő szándékozott jönni. Végül a gazda nevét is megmondja, mire már a házbeliek kénytelenek rámondani, hogy: „No, akkor mégis jól jött !”

Egy elhasznált adókönyvet vagy kalendáriumot visz magával s a fentebbi előzmények után elővéve, megjegyzi, hogy ez az ő útlevele; s abból – noha olynemű semmi sincs beleírva – elmondja, hogy ki ő s mondókáját a következőkben darálja le:

„N. N.-től vagyok küldve, hogy magát és családjai a jövő vasárnap délutánján tartandó lakodalomra meghívjam. Ne szabadkozzék! . . . Lesz elég élelmünk. Már kilencz napja, hogy kilencz vénasszony egy czinegét kopasz; a húsát megkapjátok.

Tollát a ház körül elszórják, hogy ha talán valaki berúgna és elsenék, puhára essék, magát meg ne üsse. Kiment 20 vadász vadászni. Lőtték rókát; a róka farkasra, a farkas szarvasra, a szarvas bárányra, a bárány pedig a tálba esett. Még három vadászt küldöttünk vadászni. Az egyik vak, a másik sánta, a harmadik semmit sem lát. A vak lövi, a sánta megfogja, a ki pedig semmit sem lát, az majd hordja a vadat. A Kába folyó elégeti, sült halunk léhát lesz.

Ezután a meghívott házakat sorban elszámolja és végül keresztvonást kér; mivégből a magával hordott tollat a család minden egyes tagjával megfogatja, hogy mindegyik kötelezve érezze magát – még pedig végrehajtás terhe mellett! – a vendégségre való megjelenésre. A keresztvonás megadása után könyvét, a lúdtollal együtt egy székre leszi le s hitelesítés és megpecsételés végett háromszor leül rá. A tollat meg egy kriminális helyre dugja.

Végre előveszi csutoráját; kenyérdarabjatt az asztalra rakja. Csákóját, sípját, fejszóját leleszi. Borral a ház valamennyi tagjai megkínálja, kik a mennyt kiisznak, annyit visszatöltenek s így a csutora mindig lelve marad. A gyermekek közt kenyerei oszt szél.

A házigazda is megkínálja a vendéghívót hússal, borral s más egyébvel. Evés után távozik, lelkökre kötve az illetőknek, hogy bizonyosan elmenjenek ám a lakodalomba, nehogy még többször is kelljen ezt az utal megtennie!

A lakodalmi napon még egyszer meghívja őket.

Ilyen hókusz-pókuszokat minden háznál ismétél, mi – természetesen – sok időbe kerül, különösen, ha számos házal kell meghívnia.

A vendégségben a mulatságon kívül apró-cseprő dolgok elvégzésére is vállalkozik; pl. feludvarol, mini kiségitő a vendégeknek; az ajtó körül ácsorgó gyermekeknek ételmaradékot vet stb. Ez utóbbinál a gyermekekkel tréfás beszédbe elegyedik; megkérdi őket, honnan valók, kiknek a gyermekei. Rendesen azt felelik, hogy a vendéghívóé. Ebből s ilyféle apró feleletekből farag ő aztán vicceket, gyakran igen találókat.

Általában a kínákozó alkalmak jelölik ki a tréfáit, ötleteiig melyek élénk gesztikuláció és mosolyt keltő hányi-vetiséggel kísérvé, mindig biztosítja számukra a kívánt halasi, ő – csakhog

mulattassa közönségét – képviselni igyekszik a komikum minden árnyalatát: néha ízetlen, bamba, pajkoskodó, máskor minél tekintélyt arrogáló; de különféle alakban nyilvánított magatartásából ritkán hiányzik a jóízű humor.

Λ hol a körülmények úgy hozzák magukkal, az erős fűszerezés-, színezéstől sem irtózik. Néha-néha bizony a trágárságba csap át, min azonban a tisztas vendégkoszorú mit sem ütközik meg, azt tartván e drasztikus magyar közmondással: „Urtól, bolondtól mindent fel kell venni!”

Az esküvőt leginkább vasárnapi napon tartják. Mielőtt elindulnának, a násznép főbbjeiből többen (a vőlegényen kívül 2 násznagy, egy nyoszolyóasszony, nyoszolyóleány és egy vőfély) a menyasszonyi házhoz mennek, ott megreggeliznek, azután fel-es kibokrétázva néhol gyalog indulnak a templomba. A bánlornyai fárabeliek akármilyen rossz idő s út van is, gyalog mennek: úgy hozza azt magával a szokás. A más fárabeliek azonban, ha tehetősebbek, kocsin utaznak esküvőre. A zenekíséret sohasem marad el. A menyasszony fehér vagy tarka ruhában, a két koszorúleány azonban mindig fehér ruhába öltözik. A koszorúleányok 12-13 évesek.

Esküvő után a vidékbeliek a korcsmába térnek, a hol esznek, isznak, tánczolnak.

Néhol csak a faluvégéig kísérik a menetet, hazajövet is ott várják őket.

A zenészek rázendítve valami indulófélét, a násznép eddigi komoly hangulata egyszerre vígabbnak ad helyet. Elénk kurjantások, kiabálások, ugráندozások közt vonulnak a menyasszonyi házhoz, hol az összegyűlt vendégek már várják őket. Ugyanezen idő alatt a vőlegény részéről meghívóit vendégek meg a vőlegény szüleinek házához mennek össze.

Lakodalmi szokások.

Esküvőről való hazatérés után, mely a vidékbelieknél délután $\frac{1}{2}$ 4 körül történik, kezdődik a lakodalom. A násznép letelepedik, a zenészek ráhúzzák s – meg van a bevezetés. Ezután kis

vártatva ebédhez látnak. Egyes fogások között a vőlegény násznagya mond felköszöntőt, a mi rendesen rövid figyelmeztető, vallásos beszéd. Pl.: „Ha kevesen vagyunk is, legyünk Isten előtt kedvesek.” A belatinczi farában az ebéd ételei között *boszmán* is szerepel. Búzalisztból készített torta. Ezt kettévágják s felét a vendégek között elosztják. Ugyanekkor tálban vizet hoznak be. Erre a vőlegény násznagya ezt mondja: „Ez Jordánnak tiszta vize, melyben Szent János Krisztusi megkeresztelte. Ha közületek valaki ma még nem mosdott, mosdózzék most!” s befecskendezi a vendégeket. Az ebéd elvégzésével tánczra kerekednek s az egész délutáni időt azzal töltik.

Lakodalmaikban egészen vallási szertartások honosodtak meg, melyeket szigorúan megtartanak. A főbb szertartások ünnepélyes keresztülvitele a násznagyok tisztéhez tartozik; ezek közül egyiket külső-, a másikat belső-násznagynak nevezik.

Mintegy két órával a vacsora előtt a szobában levő (belső-) násznagy a vendégeket csendre inti; míg a másik, kívül levő (külső-) násznagy, értve a csendreintés jelentését, mint a házaspár képviselője, koczogtatással az ajtón a következő szavakkal lép a szobába:

„Dicsértessék a Jézus Krisztus! Békesség legyen köztetek!”

Belső-násznagy: „Micsoda békességet hoztatok?”

Külső-násznagy: „Mi olyan békességet hoztunk, mint Krisztus az apostolainak.”

Erre a belső-násznagy felszólítja őt, hogy mondja el, mit szöll Jézus tanítványaihoz, midőn békességet hozol!?

A külső násznagy azután a fehérvasárnap evangéliumot mondja el könyv nélkül, szóról-szóra.

Midőn az evangéliumot elmondta, utána a belső-násznagy beszél oly megjegyzéssel, hogy „igen szép szavakat hozott”; azután tovább kérdi őt:

„Micsoda vallásnak vagytok?”

Külső-násznagy: „Római katolikusok.”

Belső-násznagy: „Mi is róm. katolikusok vagyunk; de hál mondja meg, miről is ismerjük meg a róm. kath. hitet?”

Külső-násznagy: „A szent-keresztől” s keresztel vet magára.

A belső-násznagy még különféle apró, fogós kérdéseket intéz a külső-násznaghoz, melyeket mind hosszú lenne reprodukálni

s (a kérdező jártassága s szellemessége szerint) azon kérdések különfélék is.

Kérdései sorozatának befejezései ezek: „Mely országból valók!”, „Hányan vannak?” Ez utóbbira a külső-násznagy tréfásan azt feleli: „Az asszonyok és gyermekeken kívül (kikel nem is számálunk) mi, férfiak ötezerén.”

Belső-násznagy: „Hja! nekünk annyi helyünk nincsen, hogy ötezerén elférnének, hanem ha tetszik, elvezeitetjük magukat a korcsmába, olt van elég hely!”

Külső-násznagy: „Mi messziről jövünk, pénzünk nincsen.

– talán mégis jut hely?” (s tréfásan folytatja:) mi majd ráfelszünk az asztalra, székre, ágyra; maguk meg az asztal, szék s ágy *alatt* is elférnek.”

Belső-násznagy: „Jól van! látjuk, hogy erősen ragaszkodnak hozzánk, tehát mi magukat nem küldjük el, hanem ott van a szék, üljenek le! Igyanak, mert látjuk, hogy szomjasak.” (Akkor – közelebb vonulva az asztalhoz – mindegyik leül.)

A belső násznagy tovább kérdez:

„Voltak-e ma szent-miséén?”

Külső-násznagy: „igenis, voltunk!”

Belső-násznagy: „Eltudnák-e mondani, micsoda szent evangélium tartatott ma?” (T. i. azon vasárnap, melyen vagy mely körül a lakodalom tartatik.)

Külső-násznagy: „Egy-két szót elmondhatunk, de a többit . . . nem tudom!” (Erre az illető a vasárnapi evangéliumot kezdi el s rendesen szóról-szóra el is mondja.)

A belső-násznagy még a bibliai történetből intéz több kérdést a külső-násznagyhoz, melynek gyakran alig van vége-hossza s 2-3 óráig is eltart. Mikor a kérdezősködésnek vége van, a násznapok kezét szorítanak egymással s leülnek.

Nemsokára aztán az egyik vőfély egy gyermekkel köszöni a szobába, kinek a fején üres kosár van s – a vőlegényre czélozva – kérdi:

„Ez az igazi, a kít várnak?”

A belső-násznagy tréfásan ráfeleli: „Ez nem az igazi; ez az, a ki kosarat hozott”, (lehet nem az, kít ők várnak); ennek adjatok egy darab kenyeret s egy pohár bort: „hadd menjen!”

Azután a vőfély a nyoszolyóleányt vezeti be és az előbbi kérdési ismétli; mire a násznagy feleli:

„Nem ez az igazi, hanem azért ez csak maradjon itt; ezután még másokat várunk!”

Harmadszor a vőfély az új házaspárért megy s bevezetve őket a szobába, ezúttal is az előbbi alkalmakkor telt kérdési leszi fel.

A násznagyok most azt felelik: „Ezek azok! ezeket vártuk már 20 na] óla (itt annyi napot említ, a hány nap ellelik a kéz-fogás és lakodalom közöli) eddig mindig ezekért fáradtunk!”

Erre a külső-násznagy megfogja a vőlegény kezét, a vőlegény a menyasszonyt, a menyasszony a nyoszolyóleányt s a főasztal köré vezeti őket, kik jeladásra egyszerre leülnek.

A többi vendégek szintén helyet foglalnak, mert ezután már a vacsora feltalálása következik.

A lakodalomnak – különösen az idegen előli – kétségkívül a szertartásai legérdekesebbek, melyekbe, a hol lehel, az illető szereplők szívesen becsempésznek valami ártatlan viccel. Náluk e szertartásokat a násznagyoknak pontról-pontra kell tudniuk, ellenkező esetben a jelenlevő vendégek megbotránkoznak; azért násznagyul csak oly egyéneket hínak, kik mindezekben teljesen jártasak.

A szobából, hol a lakodalom tartatik, ilyenkor a bútorokat kihordják; a fal körül hosszú asztalokat tesznek vagy szegeznek melléjük – két oldalt – ugyanoly hosszúságú lóczákat illesztenek. A szoba falaira meg különféle színű papírból czifrára kivagdalt képeket aggatnak. Különben a szobát nem díszítik.

Az asztalnál az első helyet a külső-násznagy foglalja el; mellette jobbról-balról a násznép, azután a vendégek hosszú sora s legvégén a zenészek. A belső-násznagy belül ül.

Az asztali vászonterítővel vonják be, úgy rakják fel rá a szükséges eszközöket s a boros üvegeket is (már eleve) a megfelelő mennyiségben. A bor vacsora előtt is ízlik.

A lakodalmi ünnep fénypontja este, vacsora közben van, azért ez alkalomra szokás hagyni az étel legjavát. Vacsorára sokféle ételt készítenek. Levest 4-5 féléi; van azonkívül hús (mártással), sültkáposzta (sonkával), peccsenye s gibanieza. Legvégül

adják fel a tésztaneműeket, süteményeket. A kalácsokat az asztal közepére halmozzák s ki-ki vág belőlük tetszés szerint.

Vacsora után tánczolnak, mulatnak, néha egész hajnalig is.

Vacsora után a menyasszony a vendégeket sorra csókolja s ennek lejében minden vendégtől egy-két hatost kap.

Λ lakodalomban a csendre és rendre a násznagyok ügyelnek fel, ha kell, erélyes felszólalások s figyelmeztetések alakjában.

Az ételeket a vőfélyek hordják fel, rendszeren rövid köszöntők kíséretében. A vendégek mulattatásáról a zenészeken kívül a vendég hívó (pozvasin) gondoskodik hóbortos magaviseletével. A mulatság további részei s alakja és lefolyása nem sokban különbözik a korcsmai mulatságokétól, csakhogy sokkal lisztesebb jelleggel. Lakodalom alkalmával vagy multával a menyasszony haját rövidre vágják s mint asszonymnak úgy szokás hordani.

A násznagyok egyikének lisztéhez tartozik még: az új házaspárnak tanácsol adni; és ezt gyakran igen szép, betanult beszéd kíséretében adják elő, egész szónoki hévvel, úgy, hogy a házaspárokon kívül, (kiknek a tanács szól,) még a vendégeket is megmegríkatja. Beszédjének vége felé az új házaspár nevében az örömszülőknek megköszöni felnevelésüket, jótetteiket, értük való szenvedésüket stb., a rokonoknak, keresztszülőknek s szomszédoknak a megjelenéséi. Barátaiktól is megkérdezi búcsút vesz. Mindezeket egyszerűen, de oly szívrehatóan tudja elmondani, hogy még a kemé- nyebb szívűek is elérzékenyülnek.

A rokonokból a meghaltakat szintén felemlíti, hogy az új házaspár – mielőtt lefeküdnék – imádkozzék a meghaltak üdvérei s a maguk jólétéért. Inti őket, hogy úgy viseljék magukat, mint Ábrahám Sálával. Aludni éjfél után 2-3 óra felé mennek. Reggel az új házaspár, továbbá egy nyoszolyóasszony s egy vőfély (négyen) misére mennek; ha fiókközsegbeliek, csak délfelé mennek haza, a mikor is az előző napi vendégek már együtt vannak. Ez alkalommal (második) a vendégek, – ház szerint – hoznak: 4 kalácsot (a háziasszony-, szakácsné-, vendég hívó- és zenészeknek egyet-egyet) s egy eleven tyúkot; némelyek pálinkái, tejfelt, túrói, tojást stb. is visznek – segítségül.

Harmadik nap is összejönnek még s néha egész másnapig nulláinak. Mind a vőlegény, mind a menyasszony részéről meghitt vendégek külön-külön mulatnak az illetők szüleinek házában.

Temetés, halotti tor.

A temetési szokások közül a babonás részeket jegyeztem fel, a többi alig különbözik a másvidéki temetési szokásoktól.

Ha a gazda vagy gazdaasszony meghal, midőn a szobából kiviszik, a házbeliek közül egy kiszalad s az istállóból a marhát kiereszti, a kamrában a magnak való terményt megkeveri, hogy a marhák egészségesek maradjanak, a termés meg bő s hasznos legyen.

A halottnak más község határán való átszállítása, az illető más községben jégverést fog okozni. Ezt annyira hiszik, hogy néha csak csendőrök segítségével lehet a halottat átszállítani.

Temetéskor a szülő ne nézzen a sírba, mert elhalt gyermekét az első gyermeke is követi.

A ki temetés után a halottas kocsira vagy szekérre ül, az a kíséret közül legelőször hal meg.

Midőn a halottat már eltemették s az emberek visszatérnek ahoz a házhoz, hol a halott volt, az otthon maradt házbeliek kisetnek, hogy a hazajövőket ők lássák először, nehogy ennek elmulasztásával majd a halottól féljenek. Egy edényben vizet is hoznak ki, fehér törülőrúhával, hogy abban, illetve azzal a négy halottvivő és sírásó kezeit megmoshassák, megtörölhessék. Kezeik megtörlése után a ruhát a sírásó a ház tetejére dobja.

A kocsit, melyen az elhunytat a temetőbe viszik, a halottas-ház udvarába húzzák vissza s ott egyik kerekét levéve, három napig otthagyják s haza – lopva – éjjel viszik. Bizonyosan azért, hogy a halott haza ne járjon.

Ha temetés alkalmával esős idő van, hiedelmük szerint, a halottnak a lelke üdvözülni.

A halotti torra este jönnek össze. A halottas szobába belépő letérdel és imádkozik. Imája elvégzése után rendesen megnézi a ravatalon fekvő halottat. Azután pedig a többiekhez szegődve, szórakozás után néz.

A halotti torba menők nem annyira a halott iránt való kegyeletből, mint inkább a mulatozás, ivás kedvéért jönnek össze.

Néhol ugyancsak kijut az ivásból, egész a becsipésig. A gazdagabb házaknál ily alkalmakkor 2-3 akó bor elfogy. Éjféltől után még pálinkái is kapnak egy-egy kukoriczapogácsával.

Az összegyűltek, midőn már számosan vannak, hogy az idő könnyebben múljék, csoportokra oszolva, a férfiak pipaszó mellett, kártyáznak, kockást játszanak, a fiatalabb nem még a vinyározást, hangos nevetgélést is megengedi magának. Szórakozásukat éjjelig 3-4-szer megszakítják, hogy imádkozzanak. Imára a legtekintélyesebb egyén szólítja fel őket s a meddig ő imádkozik, a többiek is halkán imádkoznak.

Műveltebb embert megdöbbenene és elkeserítene azon maga viseletnek látása, mit az ilyen halotti toros népek még a legtisztelésebb háznál s legtiszteletremlétebb emlékü halottnál is tanúsítanak. Szomorú arcok helyett kajánul vigyorgó, tisztos viselet helyei néha egész utczai magatartást tapasztalni. Hogy mindezeket a bor még fokozza, azt szükségtelen mondani.

Jóérzésű, intelligens egyén mindebben a halott iránt való kegyelet s tisztelet megsértését látja; tényleg az is, de menthető azon körülménynél fogva, hogy e szokás – fájdalom! – igen sok más helyen is úgy van, legalább lényegileg.

Rendesen éjjelig vannak együtt; a rokonok egész éjjel. Reggel ½4 óra felé már ismét szállingóznak egyesek vissza. A halottas-ház, íng a halottat el nem temetik, soha sincs néző nélkül.

NÉPIES HIEDELMEIK ALAKJAI.

A *lidércfények* bolygó mérnökök lelkei, kik hamis földosztási örökös vándorlásra vannak kárhozthatva.

Az adventi lidércfényl „Hrezglavczi” (fejnélküli) néven ismerik. Ebben a keresztség nélkül elhall és holtan születeti kiseddek remegő lelkeit vélik lálni.

A *dögvészt* vénasszony képében testesítik meg, a ki udvarról-udvarra járván, az állatokat megöli. Ez a *KIKJU*.

A *kísérletekben és hazajárólelkekben* hisznek. Ezirányú hiedelmek a szomszéd göcseji s muraközi népével teljesen egyeznek.

Hiedelmüknek legérdekesebb alakjai a *dinjedekle*, magyarul: *vadleányok*. Mondhatni, hogy már csak voltak. Ezek a csábítóan szép leányok különösen fiatal szántó legényekre vadászlak. Midőn a szántó munkáját elvégezte a vadleányok jó ebédrel, vagy uzsonnával várták. Noha senkit sem látott maga körül, mégis, mikor étkezéshez fogott, a vadleányok egyszerre körülfoglak és addig ölelgetlek, csiklandozták, míg csak élet volt benne. A vadleányok ellen ostort használtak védelmi eszközül, mely vélekedésük szerint régi időben ismeretlen volt. Mióta az ostor használatban van, azóta a vadleányok eltűntek.

Babonás szokások.

A zalai Vendség, fekvési helyzeténél fogva, meglehetősen elzárt terület s így babonás hiedelmük s naiv hiszékenységük is fentartotta magát, kivált azon községekben, melyek félreeső fekvésűek.

Babonás szokásaik, természetesen, régikeleltűek; némelyiknek már céljával sincsenek tisztában. A legtöbbnek célja: betegségeket gyógyítani, veszedelemtől megóvni, szerencsét hozni vagy

biztosítani, az ördögökéi (gonosz lelkek) távoltartani, a halottak (lelkek) hazajárását meggátolni. Az ördögöktől s hazajáró lelkektől különösen tartanak.

A szokások gyakorlását, természetesen, az öregasszonyok értik legjobban; némelyek bátran kuruzsló számba jöhetnek, kik már a babona magasabb nemeit is értik; de ebeli titkaikat nem árulják el, mert keresetforrásukat képezik.

Babonás szokásokból a főbbeket felsoroljuk.

Először Időrendben, az év egyes napjaihoz kötött szokásokat soroljuk fel, kezdve a karácsonyi ünnepekörhöz fűződőknél.

Lucznap előtt egy jelképezett Lucza jár kísérelőjével. Az illető s kísérelője női személy. Mind a ketten fehér lepődőbe burkolódnak, fejüket elkendőzik s rá tollcsomóból készített szarvakat helyeznek. Azután a Lucza kezébe tányért vesz, melyre villát s disznószemeket rak és útnak indul kísérelőjével. Befordul egyes házakhoz s a szobákba ezen szavakkal toppan be: „Boga moli! Boga moli!” (Imádkozzál!) Erre a szobában levő gyermekek leterdélve hangosan imádkoznak. A daczoskodó gyermeket a Lucza azzal ijeszteti, hogy ollóval kiszúrja a szemeit.

Luczanapján, napfelkelte előtt, kenyérlisztből nagyobb pogácsákat sülnék, azokat asznap a háziállatokat etetik meg. Némely helyen az aszalliókha is lesznek el ilyen luczanapi pogácsái, azon czélből, hogy alkalomadtán porrá zúzva, valamelyik megbetegedett háziállatnak adják. Különösen akkor használják, ha az állatnak a szájából hab jó, vagyis azt hiszik, hogy az az által veszett.

Luczanapján nem szabad varni, kenyerei sülni, fonni és mosni. Az asszonyoknak a szomszédba tilos járni. Különösen a vénasszonyoknak tilos. Gyakran megcsik egy-egy anyókéval, hogy holtai kergetik ki az udvarból. Különben azzal ijesztik, hogy lejéi a sajtár alá teszik.

Férfi is csak azon esetben mehet más házához, ha lején kalap és nem sipka van. Ha e tilalmakat megszegik, a tyúkok nem tojnak s a disznók rosszul esznek.

Luczanapján sarlót tesznek az istálló és disznóólak ajtaiba. azért, hogy a boszorkányok az ólba ne mehessenek be s a marhák, disznók étvágját el ne vigyék.

A ki luczanapjától karácsonyőjt napjának déli 12 órájáig terjedő időközben magának fatalpakat készített, azután ugyan-

ezen időközben egy korbácson mindennap keveset dolgozott s a talpakat karácsony éjjelén az éjféli misére csizmájára felkötö, a korbácsot pedig zsebébe teszi, a falubeli boszorkányokat az éjféli misén mind megismeri, meri azok háttal az oltárnak s arczczal visszafelé vannak fordítva. A boszorkányok az ilyen fatalpas egyéni megismerik; meg is támadnák, de félnek a korbácstól.

Karácsony böjtjén tilos az asszonyoknak a szomszédba járni. E napon az asztal alá ekevasat, tőköt és zabszalmát helyeznek, melyek vízkeresztig olt maradnak. Másutt e napon ebéd előtt a szobába hordanak, részint az asztalra, részint az asztal alá lószerszámot, ostort, egy csomó szénát; ekét, fejszét s több apró gazdasági eszközt; továbbá egy fazékba összeraknak mindenféle (általuk termelt) terményszemeket s azokat kaszakó- s pénzzel együtt a terítővel fedett asztalra helyezik el. A mik az asztalra hordatnak össze, azokat másnap eltávolítják; az asztal alatt levő tárgyakat azonban egész háromkirályok napjáig hagyják a szobában. Ily eljárás után erősen hiszik, hogy „jobb” termésük lesz s mások rosszakarata sem árthat nekik.

Karácsonyböjtjén a túrós és répás lepényfelékből az összes háziállatok is kapnak. A házigazda, midőn ebédelnek, vánkosen ül, hogy marhái jobban hízzanak. Arra nagyon ügyvelnek, hogy ebédközben – e napon – senki se érje őket evésnél, mert ez szerencsétlenséget jelent.

Az asztal mellett húzódó padra cserépfazékat helyeznek s abba korpát szórnak. Egész vízkeresztnapjáig az asztalnál elköltött minden ételből az első kanál a fazékba megy. Vízkereszt előtti napon aztán, mihelyt a szenteltvizet meghozzák, abból egy keveset a fazékba öntenek, még lisztet szórnak hozzá s ezt összegyúrva, belőle pogácsái sülnek. E pogácsából vízkeresztnapján az összes állatok kapnak.

Karácsony nap előtti este sok helyütt szalmát szórnak el a szobában, hogy a gyermekek azon feküdjenek, emlékezetül annak, hogy a kis Jézuska is szalmán feküdt.

A felnőtt halálók a karácsonyböjti ebéd után kifutnak az udvarba, egy csomó vágott fát felnyalábolnak s azt a konyhába viszik. Ha páros számmal találta el, a következő évben férjhez megy vagy megnősül az illető. E napon a méheket megzavarják azzal, hogy bizonyos mennyiségű mézet kivesznek a kasból,

Karácsonybőjtjén a háziasszony lopva igyekezik a szomszéd udvaráról forgácsot hozni, azt a tyúkólra szórja, hogy tyúkjai jó tojók legyenek. Persze, a szomszédéi, honnan a forgácsot csente, rossz tojók maradnak a következő évben.

A falon függő képek mellé és az asztal mellett lévő sarkok falaira fenyőágakat szegeznek s azokat színes papírral is kicziczomázzák. Ez a betlehemi kisded emlékének szól.

Vacsora után egy vöröshagymát kettévágnak azt vigyázva szétszedik. A 12 hónapnak megfelelő 12 hagymaszeletet sorba rakják s azokra sói hintenek; A melyik szeleten a só „vizes” lesz, az annak megfelelő hónap esős, havas lesz. Ezután kezdődik néhol az általános mosakodás és pedig olyan vízben, mely a szentiván-napi éjjeli tűznél pörköli és a nagyasszonynapján templomba vitt különböző virágokban van – e napon – kifőzve.

Az éjféli misére sokan tökmagot és babot visznek magukkal, hogy ezekből jó termésük legyen. Éjféli miséről hazafelé futva járnak. A ki a falujába vagy otthonába legelőször ér, az a következő nyáron elől fog járni az aratásban.

Az a hit általános, hogy karácsony éjjelén a háziállatok megszólalnak s egymással beszélgetnek. Főleg panaszaikkal állnak ilyenkor elő. Előle az istállókat becsukják, elébük fogaikkal kifelé fordított boronákat támasztanak, hogy a boszorkányok az állalokhoz ne férközhessenek.

A mely utczában éjfél után a kutyák ugatnak, abból az utczából a következő évre menyasszony kerül ki.

Szentislnánnap reggel a mosdótál vizébe piros almát lesznek s úgy mosdanak abból. Az almákkal arczukat dörzsölik, hogy arczuk piros színt nyerjen. A gyermekek néhány darab fával a szomszédba futnak, olt a lát a szoba földjére leszik, reá térdelnek és kalapjukat lengetve gyorsan mondogatják: „Bog nam daj telko piscanczov, (jeczekov, puiezekov slb.) kelko laszi na mojoj glavi! (Adjon Islen annyi csirkéi, (borjút, malacgot stb.) a hány hajsza! van a fejemen!) És még több ily kívánságot hadarnak el gyorsan, a minek fejében pogácsát, gyümölcsöt stb. kapnak. A fát a szobában hagyják, elfutnak s kint az udvarban ismét megrakodnak s azzal folytatják köszöntésüket a többi házaknál.

Szentjánosnapján a gyermekek fűzfavesszőből font korbáccsal járnak korbácsolni. (Aprószenteknapja helyett.) A legöre-

gebbik egyéneken kezdik, a következő mondókéval: „Friss legyen, ne pereljen!” A fiataloknál: „Friss légy, egészséges légy, szől fogadj!” Még a gyümölcsfákat s mellkasokat is megkorbácsoltatják, hogy jó termést hozzanak, szaporodjanak. A korbácsolásért pénzt, tésztát vagy gyümölcsöt kapnak.

Szilveszternapján este a jobbmódú házakat a rezesbanda végigjárja s néhány hatosért zeneszóban kivannak boldog újévet. Felnöttek s gyermekeik, vegyest éjfélig csoportosan járnak a házak ablakai előtt s egyházi énekekkel üdvözlik a háznépei, melynek lejében kukoricza- s hajdinamálét kapnak.

Vízkeresztnap előestéjén ismét járnak az éjjeli énekesek, de – háromkirályokról énekelnek.

Újévtől kezdve gyertyaszentelőig párosával (némelyek harmonika szó mellett) faluról-falura járnak énekelni. Ezek már legények vagy nagyobb fiúk. Felbokrétázva, kosárral kezükben vándorolnak. Mária-énekekkel állnak elő. Húst, szalonnát, tojást kapnak.

Farsang utolsó három napján erre is vig élet van. Különböző jelmezben járnak az összeverődött csapatok. Némelyik csoportban látni 5-6 eke elé fogott álarczost, mellettük az ostoros béresrel, hátuk mögött a szántóval, ki az ekeszartvát tartja. Mindegeik (férfiak) fehér szoknyába és kifelé fordított bundába öltöznek. Fejükön kenderből hosszú hajjal s papírsüveggel. Havat szántanak.

Húshagyókedden farsangi zsírt készítenek. Ez abból áll, hogy az aznap főzött húsnak zsiradékába jegenyefarügyeket lesznek s ezekéi kisülik. A zsírt leszűrlik és főleg a háziállatok emlőin mutatkozó daganatok ellen használják gyógyszerül. E zsírral kenik be az eketaliga tengelyét akkor, midőn tavasszal legelőször szántani mennek. Ez után a szántást bő termés kíséri.

Húshagyókedden szokás a lovakat, különösen a vemhes kanczákat jártatni. Elmennek a szomszédos falvakba is. Ezt a szokást azért gyakorolják, hogy a kanczák vemhesek legyenek.

Zöldfarsangnapján, csütörtökön szokásos a *csontolás*. Ez abból áll, hogy a megmaradt csontokat ebét! után (minden házasulandóra egyel számítva) a padlón körbe rakják, azután behívják a kutyát és a kinek a csontját először bekapja, az nősül vagy megy férjhez a következő évben.

Gergelynapján a parasztméhészek méheiket tiszlogatják s kirepülésre készítetik a méheket.

Virágvasárnapján a templomban megszentelt cziczamacza-boróka- és virágzó som vesszőket csomókba kötik s a templomból való hazaérkezésükkor a háztetőre dobják. Később egyrészt a méhesbe helyezik, hogy azok minél jobban szaporodjanak, más része pedig a háztetőn marad s nagy égháborúk, zivatarok alkalmával, néhány szálat levéve, azokkal a szobái füstölik, hogy a házal villámcsapástól megóvják.

Nagyszombaton és *szentivánnapján* éjjel tüzeket raknak. Sze rintük Szent Iván csontjai elégetésének emlékére szól ez. Tudjuk, hogy ez levédés. Kiről azonban itt nincs leiünk szólni, mert hisz általánosan tudott dolgokkal kellene foglalkoznunk. Ezen éjjeli tüzeknél (mint már a karácsonyi szokásoknál említettük,) különféle virágokat pörkölnek. Szentivánnapján még vadkomlóból kötelek fonnak s azt megpörköelve derekukra kötik, hogy a derékfájástól egész éven át mentek legyenek.

Szentiván napján zöld fagalyakat tűzdelnek az ablakokba és kapukba, lenföldre a rosszak távoltartása céljából. A búza földre eziczamaezál visznek.

Tavaszzal, mielőtt az első szekér trágyát kivinnék a szántóföldre, előbb tarisznyában visznek oda trágyát, mert különben az egész trágyázásnak semmi használ sem látni.

Andrásnapján éjjel a férjhezmenni vágyó leányok megálmodják, hogy ki lesz a férjük, ha e napot megelőzőleg napig böjtölnek és mindennap egy búzaszemel lenyelnek.

Pünknöd szombatján éjjel a pásztorok nem alusznak, hanem a legelőn a tűz mellett virasztanak. Hajnalidé hazasietnek és barmaikat nagyon korán a legelőre hajtják. Azt, a ki pünkösnapján legkésőbbén hajlott ki, egész éven ál „szopi-lopinak” csúfolják.

Nagyasszonynap reggel, napfelkelte előtt fejes kukoricát sültnek s a hány tagja van a családnak, annyi részre osztják szél. hogy hideglelés ne érje őket.

A bántornyai fára némely községében (főleg Kis- és Nagypalinán) kendert, lent nagyasszonynap előtt nem törnek, hogy Mária a szerencsétlen tüzesetektől óvja meg őket. Ha ezen nap előtt törnének, lenük elégne.

Kiválóbb szentek neveit viselő napokon (melyeket a lelkészek a templomban figyelmükbe ajánlanak) sem törnek kendert s lent, mást azonban dolgoznak.

Szentmikulósnap előtt való napon a vend gyermek is várja a Mikulást. Egy legény Szent Miklósnak öltözik. Két fehér alsószoknyát ölt magára. Az egyiket a derekán köti meg, a másikat meg papi karingként testének felső részére húzza, fejére pedig kemény papirosból készített püspöksüveget vesz. Haja, szakála, bajusza kenderből van. Kezébe kukoriczaszárból készített keresztet vesz. Ha kísérője van, azok is ilyen ruhába öltöznek, püspöksüveg nélkül. E helyett azonban a „poczin” nevezetű fejkötőt húzzák fejükre s lánczot, botot vesznek kezükbe. Este aztán megkezdik körútjukat a faluban. A Mikulás csak egy kísérővel lép a szobába, a többiek künn lánczot zörgetnek. A Mikulás a szobában a gyermekekhez fordul s ezl mondja nekik: „Imádkozzál, imádkozzál!” A gyerekek térdre esve imádkoznak. Ha valamelyik gyerek ezt nem teszi, lánczczal való megkötéssel és elkíséréssel ijesztik. Az imádkozó gyermekek megjutalmazására aszalt gyümölcsül, diót, fehér répakoczkákat oszt szél.

Emberi betzepségeek gyógyításai.

Ha valaki orvosságot kap, azt megköszönni nem szabad, mert nem lesz hatása.

A *megigézést* a vendek is mosdóvízzel gyógyítják. Mihelyt gyermekeiknél, de különösen csecsemőiknél baj mutatkozik: azonnal a mosdóvizet csináló asszonyhoz futnak. Hiedelmük szerint háziállatainknál is ez a rögtöni s gyökeres gyógyítás legbiztosabb módja.

A *ráolvasás* is megvan, gyomor- s idegbajoknál fordulnak e gyógyítási módhoz.

A kinek a *lába kificzamodik*, czérnát vagy madzagot köt rá. A czérnán vagy madzagon kilenez gombnak kell lenni. (A gombokat „hozzáértó” embernek kell kölnie.) Csak kevesen tudnak olyan gombokat kölni. Azt hiszik, hogy így előbb helyre gyógyul. Az állatoknál színién gyakorolják.

Apróbb babonák.

Virághéten nem szabad kenyerei sülni, mert akkor egész éven ál penészesedik a kényei. A jégfelhők ellen harangoznak és időnként puskaporral lövöldöznek. Ha nagy szél fú, akkor valaki bizonyosan felakasztotta magát.

Az állatokhoz fűződő babonás szokások.

A háziállatok betegségeinél babonához, kuruzsláshoz fordul - nak. A boszorkányos asszonyok rontják meg az állatokat, lehal ezek ellen kell először védekezni s ha a haj megtörténi, ezeket kell ártalmatlanná tenni. A boszorkányos asszonyok húshagyó előtt való pénteken, továbbá nagypéntek és pünkösöd előli való pénlek éjjelén a több utak keresztezésénél gyűlésre jönnek össze.

Ha valaki lovat s szarvasmarhát vesz, mielőtt udvarába hajlana, a kapu közelébe vánkost és fejszél visz ki. lueszével az állal lején kérésziét csinál s azután a földön fekvő vánkos mellé leszi le és keresztül hajtja rajtuk az állatot, hogy legyen oly egészséges, mint a vasfejsze s oly kövér, mint a vánkos.

A ki magnak való disznót vesz, azon a napon, melyen veszi. nem ad neki szemes ételt, mert ha azt adna neki, elvinné az előbbi gazdájától a fáját.

Egyéb állatokhoz fűződő babonák: A ki a kakukot éhgyomorral hallja először, az abban az évben titokban mit sem lehel, hogy meg ne tudják. Tehát nem is lophet.

A ki a búbosbankát éhgyomorral hallja először, azt abban az évben többször hasmenés lepi meg.

A ki magát a fecskéi előbb látja, mint a hangjai hallaná, arra abban az évben sokai hazudnak.

MŰVELTSÉGI ÁLLAPOTOK.

Szerény ismertetésem folyamán tán sikerült itt-ott, közbevetőleg, töredékesen a zalamegyei vendek műveltségi állapotát is feltüntetni; azért e helyen összevont, rövid általánosságban inkább csak azon érintett részek ismétlésére szorítokozom, melyekhez még tett nem említést lényegesebb megjelölések, illetve lovább füzések kapcsolhalók.

Hogy a kortól elmaradlak, azon nincs mit csudálkozunk. Elmaradt – a legújabb időkig – magyar nemzetünk is; annál inkább olyan kis nemzetiség, mini a vend, melynek inlelligenciája sines; nyelvét senki sem műveli, összes irodalma tankönyvek s imádságos könyvekre szorítokozik. Ez utóbbiak nagy részét sem érti jól, mert azokat Zágrábban és Marburgban adják ki s nyomtatják. Nyelve fejletlen, szószegény s az is fog maradni.

Közlekedési utai rosszak. Csak egy jó útvonala van: az az országút, mely Alsólendvától Hegedén (Hadkersburg) keresztül Stájerbe vezet.

Művelődési viszonyai azonban az újabb időben igen kedvező fordulatot vetlek, mit elsősorban a népiskoláknak s tanítóknak lehet tulajdonítani. Tanügye fokozatosan halad előre. Iskolái aránylag elég csinosak s czélszerű épületek. Egyes helyeken még emeletes iskolái is vannak. (Belatincz, Bántornya,) ellátva jó tanerőkkel, kiknek legtöbbje fiatal, magyar szellemű, ügybuzgó tanító. A magyarosodás az iskolák útján nagy lendületet vett, különösen ott, hol megfelelő szálni tanerők vannak. Nagyobb számú állami iskolák felállításával a rendes iskolázás még jobban elősegitené a szépen indult magyarosodást.

A vend tanulékony, fogékony nép. Az iskolát szereti s általában szigor nélkül is szívesen küldi gyermekéi iskolába, ha a mezei munkák engedik.

A *tánczot, éneket, zenét* rendkívül kedveli. Jó zeneképessége van, akár csak a csehnek. Csak kedvező körülmény s alkalom kellene ahoz, hogy nagyrésze muzsikussá váljék. Nemrégiben egy, a vendségben működött jeles kánlor-tanító egész raj muzsikus banda-anyagól képezett ki s azóta több banda van (egyszerű parasztemberekből álló), mely kottából játszik még az egyszerű korcsmai mulatságokon is; s számuk folyton nő, mert ezek mindegyike ismét másokat tanít be kottáról. Hegedűn, trombitán egyenlő mértékben jól játszanak: a ki tudja egyiket, megtanulja a másikat is. Mulatságokon mind a kétféle hangszert használják, felváltva.

A *világ folyásával*, mi őket közvetlen vagy közvetve nem érinti, keveset törődnek. Adójukat lefizetik s nyugodtan látnak munkájuk után. A polilika mit sem érdeklí őket; polgári jogaikra sem büszkék. Képviselővázláskor arra szavaznak, akitől többet várnak, a ki jobban megfizeti őket. Nem csuda! nem tudják mire való az a *czifraság(!)* tehát azon oldaláról veszik, (különben is haszonvágók,) a melyikről közvetlen hasznot vélnek húzni.

Nemzeti érzület tekintetében a vend se nem meleg, se nem hideg. Nem jutott még azon magaslatra, hogy ily dolgokban ön-maga belátása szerint bírjon állási foglalni. A pánszláv és illyr eszmét nem ismerik, de hazafias magyar érzelméről sem lehel náluk szó. A jövő nemzedék bizonyára magyar szellemű leend. Adja Isten!

Ezzel befejeztem a zalai vendekről szóló szerény ismertetésemel.¹⁾

Lehel, hogy itt-ott tévesen ítélem, helytelenül ismertetem: mindez azonban nem jóakaraton mull. A jóakaraton kívül más egyébnek is kell lenni ahoz, hogy egy ismertetés teljesen hű, tökéletes lehessen: nagy élettapasztalat, emberismeret, linóm észlelő-, leíróképességen kívül megkívántatik, hogy a leíró számos évig vagy hosszabb időközönkint köztük is éljen, hogy teljesen ismerje gondolkodásmódjukat stb. mert csak így tudhatja behatóbban megismertetni, jellemezni őket, kibúvárkodni szokásaik s erkölcsük okait.

En e szerencsés körülmények közöli kellő ideig nem lehel leni. a fentebbi tulajdonokkal pedig távolról sem dicsekedhetem s így

¹ 1887-ben írtam. Gönczi.

– beismerve a valói – ismertetésein inasam előtt is igen futólagos s hiányosnak tűnik fel.

Véleményein szerint, az anyag elég érdekes volt hozzá: leírítani, ismertetlen előszeretettel, jó szándékkal, tőlem telhető részrehajla Hansággal.

Óhajtandó volna, hogy minél számosabban írják le községeik vagy vidékeikbeli népszokásokat addig, míg azok a régi alakban, régimóddal nyilatkoznak.

A művelődés nagy arányokban fejlődik, halad, a népműveltség is fokozatosan emelkedik; már pedig ez a népszokásokai is ki fogja eredetiségükből vetköztetni; sőt a népéleti érdekességek nagy részéi elsodorja, megsemmisíti.

A civilizációü által előbb-utóbb a nép családi s társadalmi élele nagy változásokon fog átmenni; egyöntetübb, kozmopolitább jelleget veend fel, oly alakban, mini azt jelenleg a nemzetek műveli osztályainál tapasztaljuk.

Azért az eredeti s érdekesebb szokások, erkölcsök leírása, népismeret szempontjából kiváló becsüek.

TARTALOM.

Előszó	3
Bevezetés	5
A zalamegyei vendekről általában	8
Táplálékuk	14
Egészségi állapot	15
Ruházatuk	16
Ház, lakás	18
Foglakozásuk	27
Családi élet	34
Társadalmi életük	36
Vallási élet	42
A nép jelleme	45
Születés, keresztelés körül való szokások	47
Házassági s esküvői szokások	48
Lakodalmi szokások	53
Népies hiedelmek alakjai	60
Babonás szokások	60
Emberi betegségek gyógyításai	67
Műveltségi állapotok	68